

Dei, ut adimpletam crederem et scirem esse promissionem, quam patribus tuis Deus fidelis promisit et juravit.

JUD. Ego non multo attendo illis patribus tuis, sed neque curò de illorum dictis aut scriptis: discipulus enim sum Moysi: et hoc scio quia Deus locutus est Moysi; tuos autem apostolos nescio unde sint.

CHRIST. Unde scis quia Deus locutus est Moysi? Unde scis quia Deus locutus est prophetis?

JUD. Scriptura hoc mihi denarravit, et testimonia fidelia præbita sunt signis, prodigiis atque portentis.

CHRIST. Et mihi similiter de patribus meis apostolis Scriptura denarravit, quia Deus locutus est illis, *Domino cooperante, et sermonem confirmante, sequentibus signis* (Marc. xvi). Adhuc autem dicam tibi unum quid, quod nondum rite perpendisti. Inde scio ego, et inde scire debes tu, quod Deus locutus sit Moysi, **353** quod locutus sit prophetis, quia in scripto illorum, quo instructi vel edocti sunt, non fuit secundum hominem, neque enim ab homine acceperunt verbum, neque didicerunt, sed cum essent plerique illorum idiotæ, imo et pastores, ut Amos velligans sycomoros, et David pascens oves patris, invisibiliter per revelationem Spiritus Dei edocti et sapientes effecti sunt, et verbum sapientiæ eorum sequebatur effectus rerum. Ob hoc recepti sunt, et recipi debuerunt in tanto auctoritatis apice, ut eos non audire, hoc fuerit vel sit Deum non audire sicut cuilibet eorum dixit ipse Deus: *Domus autem Israel nolunt audire te, quia nolunt audire me* (Ezech. iii). Ecce autem patres mei apostoli non ab homine, neque per hominem acceperunt aut didicerunt, sed cum essent homines si.e litteris, et idiotæ, venit Spiritus sanctus super eos, et repente sapientes et scientes, linguisque omnibus eloquentes effecti sunt, et verbum sapientiæ eorum secutus est et sequitur effectus re-

rum. Exempli gratia, cum adhuc staret civitas tua, civitas Jerusalem terrena in sua gloria, scripserunt et dixerunt cito venturum ejus exterminium, quod a Magistro veritatis audierant: *Cum autem videritis circumdari ab exercitu Jerusalem, tunc scitote quia appropinquabit desolatio ejus. Væ autem prægnantibus et nutrientibus in illis diebus; erit enim pressura magna super terram, et ira populo huic. Et cadent in ore gladii, et captivi ducuntur in omnes gentes* (Luc. xxi). Hoc enim non solum Magister prædixit, sed et discipuli scripserunt priusquam fierent, ut ab eis dictum, vel scriptum, ita et factum est. Et saltem istam veritatis portionem tu abscondere non potes, ductus captivus non in unum locum, sed in omnes gentes, gladio Romanorum superstes. Igitur quoniam tam Patres mei apostoli, quam et Moyses et prophetæ non ab homine neque per hominem didicerunt, sed per Spiritum sanctum repente docti sunt; recte in eodem canonicæ auctoritatis apice mihi patres sunt: et quia tu istos audire non vis, dico revera, quia non vis audire Deum. Et ecce habeo lapides molares duos ad molendum verbi Dei frumentum, et faciendum panem vivificum: tu autem, qui Moysen et prophetas te audire profiteris, quos tamen non vere audis, Apostolos autem neque audis, neque audire te velle profiteris; unum tantummodo habes lapidem, inferiorem, otiose jacentem; unde neo facis farinam: id est eam quam in Scripturis et habere putas, auctoritatem non invenis tutam. Age nunc, ut dixi, noli stare foris, nec invidias stolæ, et calceamentis, et annulo, fidei signaculo, quæ mihi pœnitenti filio Pater dedit, sed veni intus, et esto socius gaudii, particeps convivii. Quod si non facis, expectabo, et sustinebo indignationem tuam, donec egressus Pater ipse te roget (Luc. xv), et interim dicam ad gloriam ejusdem patris: Annulus meus mihi, annulus meus mihi.

354 DE VITA VERE APOSTOLICA

DIALOGORUM LIBRI V,

AUCTORE UT VIDETUR RUPERTO ABBATE TUITIENSI.

(Edit. Dom MARTENE *ampl. Collect.*, t. IX, col. 969, ex ms. codice Graffchatensi monasterii, cujus character annos circiter sexcentos refert.)

OBSERVATIO PRÆVIA.

Non aliam ob causam scripti videntur hi quinque dialogorum libri *De Vita vere apostolica*, quam ut eorum auctor demonstraret, monachos ad omnia Ecclesiæ munia obeunda idoneos esse, summamque illis injuriam fieri a canonicis regularibus, qui, vix sæculo xi exorti, statim eis bellum indixerunt, existimantes, et ubique conclamantes monachos tanquam incapaces, verbi divini prædicatione, administratione sacramentorum, parochiarum cura interdictos, intra cellularum suarum angustias esse detrudendos: quamvis hactenus monachi infinitos prope populos, integras nationes, et régna non pauca prædicatio-

alibus suis ad Christi fidem convertissent; nec aliquas tantum parochias, sed universas pene totius orbis dioceses administrassent, ipsamque sedem apostolicam non semel occupassent, nec sine fructu. Namque absque ullo vanæ jactationis vitio possumus asserere vix unquam magis floruisse Ecclesias quam cum monachos habuerunt episcopos.

Horum *Dialogorum* auctor suum ex professo nomen subiecit, si quid in eis boni protulit, id totum Deo, a quo omne bonum, referens, optansque ut in *laude sua mutus liber ipse legatur, dummodo laudem Dei et Ecclesie loquatur*. Scriptos tamen a Ruperto abbate Tuitiensi, prope Coloniam Agrippinam, ex conjectura non levi possumus asserere. Nam Graffchatense monasterium, cujus ex codice illa ætate exarato ipsos descripsimus, situm est in diocesi Coloniensi, simileque exemplar postea in ipso Ruperti cœnobio Tuitiensi reperimus, quod pene unicum ex omnibus tanti viri operibus, ibidem superstes habetur. Deinde auctor librum suum tertium his terminat verbis: *Imminens sancti Nicolai festivitas compellit nos sibi insistere, unde compellimur quartum distinguere, cujus ad hoc possumus prece juvari*. Porro sanctus Nicolaus patronus est vicini Tuitio Brunvillarensis monasterii, quocum magnam, haud dubium, consuetudinem habebat; Rupertus. Demum certum est hoc de argumento opus aliquod a Ruperto compositum fuisse, ut discimus ex Anselmi Havelbergensis epistola ad abbatem Husbergensem, qui occasione Petri cujusdam canonici regularis, gratia majoris perfectionis ad monachos transvolantis, ejusdem argumenti lucubrationem ediderat. Hanc enim ille refellere cupiens, magno cum contemptu sic de Ruperto effatur: *Porro nescio cujus Roberti, cujusdam doctrinam adnectis, cujus auctoritas, quia in Ecclesia ignoratur ea facilitate contemnitur qua probatur Fortassis apud vos magnus habetur, non ob id quod aliqua magna scripserit, sed ob hoc quod monachorum abbas exstiterit. Ego sane quædam illius scripta fateor, curiosa levitate legi, ipsum etiam vidi et novi, sed pulchre dictum apud Græcos proverbium in illo verum reperi: Pinguis venter non gignit tenuem sensum*. Hæ sunt amœnitates quibus iste episcopus summum illum virum recreat, cujus hactenus et scripta et sanctitatem veneratur Ecclesia. At qui justam defendunt causam, non in conviciis aut in contumeliis victoriam quærunt sed in validissimis argumentis.

INCIPIT PROLOGUS.

355 Cum quidam fratrum intuerentur usque-
 quaque quemadmodum saneta sanctorum concul-
 carentur et lapides sanctuarii in capite omnium
 platearum dispergerentur, illo zelo quo renes Ma-
 thathie contremuerunt, ipsorum præcordia infre-
 muerunt, valde sedulo me hortabantur, ut et ego
 proprium arriperem baculum, quo etsi non proster-
 nerem, saltem vulnerarem qui quotidie exprobrat
 Israel diabolum. Quibus cum dicerem me quasi
 inermem et impotentem adhuc non sufficere, hac
 me parabola conantur convincere: Quomodo lex,
 inquit, divina obtinuit et humana quod debeat
 omnis viator qua id possit voce prodere, cum videt
 lupum gregem invadere, ne, hunc si prodere cun-
 ctatur, sublatis pecoris reus habeatur; debent etiam
 pusilli cum majoribus fustes vel quælibet defendi-
 cula arripere, dum acrius bellum vident ex adversa
 facie insurgere. Non licet omnigenis armis parcere,
 qui nolunt communem hostem prosternere. Unde
 David pusillæ licet staturæ in funda et lapide Goliath
 prostravit, qui omni Israel in facie exprobravit.
 Horum itaque victus ratione pariter ac postulatione,
 elegi proprio stylo Satan filiis Dei prodere, quos vult
 dispergere, et tamen inter ipsos absque nota latere.
 Quapropter quicumque vere estis filii Dei, vel vero
 vultis computari Israeli, animadvertite me pro vobis
 et ad vos subsequens opusculum dirigere, in quo me
 constat non contra vos, sed contra hunc qui est rex
 super universos filios superbiæ scribere. Hic enim
 licet dixerit circumisse se terram et perambulasse,
 tamen dicit cum filiis Dei ante Deum adfuisse, scilicet
 ut ejus spiritu concipientes superbiæ filios pareret
 quos esse filios Dei invideret. Cum enim sit inter vos
 zelus et contentio, nonne homines estis et carnales,

A cum constet filios Dei esse pacificos ut fratres
 spirituales? Vetus est enim hæc inter monachos et
 clericos controversia, qui eorum digniores sint ad
 Ecclesie tractanda mysteria, adeo ut, dum inter se
 contendant pro apostolica dignitate, vacui ambulent
 ab apostolica charitate. Quippe cum sint monachi
 et clerici totius populi, quasi duo corporis oculi,
 si hi spiritu superbiæ cæci ostenduntur, quantis
 populi tenebris involvantur? Quia *si oculus tuus
 tenebrosus est, totum corpus tuum tenebrosum erit*
 (Luc. xi, 34). Si enim in uno capite duo oculi pariter
 videre dedignarentur, nonne justum esset ut ambo
 de capite eruerentur? Cum igitur hos oculos pituita
 superbiæ se alterutrum superponendo graviter ægro-
 tare vidissem, et sæpe huic bello interfuissem,
 nisus sum qualiscunque medicus ipsorum morbum
 describere, et eisdem hoc opusculum quasi quoddam
 collyrium impendere, tum ut, destructa contentione,
 ambulent et ipsi in dilectione, tum ut omnibus
 pateant causæ manifestiores qui in apostolica digni-
 tate sunt digniores. Nam quod vitam et regulam
 monachorum tanta auctoritate Evangelio et digni-
 tati æquiparavi apostolorum, testor judicium futu-
 rum, et Jesum, vivos et mortuos judicaturum, quod
 hoc non personarum acceptione fecerim, sed veritate
 et hujuscemodi admonitus visione. Quadam enim
 nocte cum pro ipsa quæstione mente turbarer solli-
 cita, subito oppressus somno visus sum mihi missas
 celebrare, et ecce vidi ad dextram altaris pariter
 collaterales placido vultu mihi tres miræ auctoritatis
 viros astare. Me igitur stupente, et qui essent pariter
 nesciente, repente quædam vox insonuit, quæ mihi
 duos quidem apostolos, Bartholomæum et Thomam,
 tertium autem S. Benedictum monachum fore in-

notuit. Rursum ad sinistram altaris respexi, et ecce quidam clericorum veste quidem incomparabili, ad me tamen accessit facie terribili; et cum quasi aliquid mihi illaturus acceleraret, ab his tribus qui in dextra steterunt est prohibitus, ne me in aliquo gravaret. Finita itaque missa, hi tres pari modo placido vultu abiire. Itaque intellexi me debere monasticam vitam et apostolicam in eadem dignitate describere, cum beatus Benedictus se parem apostolis in visione mihi dignaretur ostendere, exprimens hoc totius in libri quæstione quod vidi in hac visione. Cæterum utrum aliter hæc visio intelligatur, in arbitrio lectoris relinquatur. Ideo autem nominis mei subtraxi personam, quia si quid utiliter dixi,

A inde non meo, sed suo nomini do gloriam, ut in laude mea mutus liber legatur, dummodo laudem Dei et Ecclesiæ loquatur. Pro meo itaque nomine, *Dialogus quæ sit vita vera apostolica* vocetur, nam hæc summa totius libri habetur. Quod autem sub dialogo subsequens composui opusculum, ideo me sic fecisse manifestum, quia cum hæc quæstio inter monachos et clericos quasi inter duos constaret, volui eligere talem qui interrogaret, ut dum nil minus quam interrogando parceret, purum esset omne quod respondendo pateret. Unde etiam hunc volui auctoritate attestari, quod posset a me ratione probari. Rogo autem ut hic prologus cum capitulis sicut a me ordinatus ipsi opusculo præfigatur.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI PRIMI.

I. De rationabili discipuli suggestione ad magistrum **B** pro Ecclesiæ defensione.

II. De eo quod quadrifarie summa quæstionis proponitur, unde totus liber pendet et scribitur.

III. Quod tres ordines Ecclesiæ dum inter se contendunt, gravi quartum errore offendant.

IV. Quod aliquando sicut videntur multæ quæstiones sub una objici, ita multæ sub una responsione præcidi.

V. De argumento quo probatur quod Dei iudicio sint relinquendi qui perfectiores sunt habendi.

VI. Quod hoc argumentum si concedatur, inconueniens sequatur.

VII. Objectio monachorum quali molimine roboretur argumentorum.

VIII. Quid a monachis objiciatur regularibus canonicis.

IX. Quod regulares canonici et monachi eadem his qui dicuntur clerici objiciant.

X. Quod monachi et illi qui dicuntur clerici, nec in conversatione convenient, nec in aliorum obje-

ctione.

XI. Quod omnibus apostoli testimonio respondeatur, quod et præludium vocatur.

XII. Quo argumento inueniatur, quod nullus nisi ab ipsa Veritate doceatur.

XIII. Quomodo constat inventum esse auctoritatem cum ratione convenisse.

XIV. Quod debeant ratione et auctoritate refutari, qui videntur de utroque injuste roborari.

XV. Quomodo auctoritas testetur gravius esse vitia expellere quam virtutes acquirere.

XVI. Quod ex auctoritate constet aliquando sola ratione contradicentes convincere, aliquando ex adducta auctoritate concludere.

XVII. Quod qui debet discordes ad pacem reducere, sic debet quosdam arguere, ut alios videatur defendere, et e converso nunc autem omnes corrigere vel omnes ad pacem reducere.

XVIII. Quod ibi sermo pro veritate est, facilius [i. satius] est ut scandalum oriatur, quam ut veritas relinquatur.

INCIPIT LIBER PRIMUS.

DE EO : QUID SIT VERE APOSTOLICA VITA.

356 [CAP. I.] DISCIPULUS. Sanctam Ecclesiam D ne patiaris, dilecte magister, quorundam calumnia diutius commoveri, cum eam valeas tam rationis veritate quam Scripturæ auctoritate defendere.

MAGISTER. Quid jubes fieri?

D. Ut sinas me quorundam objectionum verbis te interrogare, ut tu quoque freno rationis et auctoritatis ora iniqua loquentium valeas refrenare.

M. Creditur Ecclesia supra firmam petram ædificata. Ergone mei homunculi indigebit fulcimento, quæ Christum habet in fundamento? Quis aut immobilem festuca supponit montem, aut turbida aqua lucidissimum eliquat fontem? Quis lippis oculis clarissimum jubar illuminat solis, aut lutulenta manu tangit candidissimis vestitum stolis?

D. Age, jam eo quo dicis modo Ecclesia nullius

D indigeat propugnaculo, saltem concedas interrogans respondentis egeat oraculo.

M. Age, jam victus; concedo breviter comprehendenda quæ tibi videntur objicienda.

D. Cum constet me magna quædam et utilia mea interrogatione parturire, non debeo quod sentio præpropere præterire, quare non valeo ea tam breviter comprehendere, ne postmodum cogar præcipitati nimis eloquii pœnitere.

M. Ista tua sollicitudo nescio quam me sollicitum reddit.

D. Sic indigeo.

M. Unde tandem.

D. Pace tua, ut liceat mihi, post primam et principalem quæstionem, omnes quæ inde videntur

suboriri, prout occurrerint, tuo representare examini.

M. Nequaquam hoc ab homine, sed a rationis examine te decet quærere. Quare si quid movet, tandem exsequere.

[CAP. II-III.] D. Videtur Ecclesia in quatuor membra divisa, quorum tria dum inter se sentiunt contraria, quartum, quod tria sequitur, magno sub errore relinquitur.

M. Verba tantum audio; quare significatione indigeo.

D. Verbi gratia, sunt sub regula monachi, sunt et regulares canonici, dicuntur clerici, sciuntur et laici. Ex quibus cum monachi, regulares canonici et clerici sibi singuli apostolicæ perfectionis dignitatem vindicent, vides profecto quam graviter laicos scandalisent. Horum enim quilibet cum sibi quasi propriam apostolicam dignitatem nitantur vindicare, hinc reliquos sine dubio probantur privare. Sequitur enim ut, si monachi apostolicam vitam habeant soli, hinc omnes sint alieni, regulares canonici et clerici. Item: Si hanc habent regulares canonici, excluduntur clerici et monachi. Si autem clerici, excluduntur monachi et regulares canonici. Unde fit ut quasi excæcato capite totus populus quasi cæcum corpus in tenebris videatur palpitare, et volentes huic mundo renuntiare, ignorent quo se debeant contrahere.

[CAP. IV.] M. Multum astute sub unius quæstionis occasione innumerabiles probaris commovere, ut cum tibi debeam hanc unam expedire, cogar quasi ex debito quod te movet pene de tota Ecclesia exponere. Quare ut reor, dignum judicatur, ut eadem mensura tibi remetiat.

D. Qua tandem, quæso?

M. Qua? nisi ut sicut tu mihi multas una sub quæstione callide videris ingerere, ita quoque ego tibi astute multas una responsione videar præcidere.

357 [CAP. V.] D. Ne, rogo, irascaris, ne malum pro malo reddere videaris.

M. Dic igitur in omnibus: *Deine* iudicium an hominis est præferendum?

D. Qui non dixerit Dei iudicium, hunc video stultum.

M. Quos igitur sibi iudicat chariores, hi sunt profecto in omni Ecclesia perfectiores. Hi in ipsa aut ipsi apostolicæ perfectioni propinquiore. Dei igitur iudicio relinquitur, qui in apostolica dignitate cunctis prælati perfectiores habeantur.

D. Nimis hoc breve longi itineris compendium.

M. Quare totum negotium expeditum.

[CAP. VI.] D. Vide ergo ne hoc tam breve compendium nimis confusum sequatur silentium.

M. Hoc quod videris dicere opus habes conficere.

D. Si constat Ecclesiam prædicatores recte docuisse, ipsamque ab ipsis iuste didicisse, certum est te, et si secundum rationem quæ licet, non tamen secundum ædificationem quæ expedit, conclusisse.

A M. Nondum videtur consonum quod dicis.

D. Constat Moysen narrasse Deum cælum et terram et omnia quæ in eis sunt creasse; in his autem omnibus Dei iudicium iudicio Moysi est præferendum. Si ergo omnia quæ dixit, debuit iudicio Dei, ideo quia iudicio ejus præfertur, reservasse, sequitur Moysen in omnibus quæ dixit aut mentitum fuisse aut errasse.

M. Nimis progredieris.

D. Simili quoque ratione probantur omnes prædicatores Ecclesiæ errare, si ea quæ prædicaverunt solius iudicio Dei debuerunt commendare. Sequitur autem: Si prædicatio subtrahitur, fides non suscipitur, si fides non suscipitur, Ecclesiæ fundamentum subvertitur. Ergo si Ecclesia pessumdat, paganismus introducatur, rescindenda sunt et omnia concilia, concludenda omnium librorum volumina; tandem debebunt muta esse omnia labia.

M. Quomodo igitur constringor ratione tibi respondere? ergo perge securus, et tuam quæstionem proseguere.

[CAP. VII.] D. Objectio autem monachorum tali molimine roboratur argumentorum, quia Christus cum de perfectione loqueretur apostolica, hæc ad juvenem quemdam locutus est testimonia: *Si vis, inquit, perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in cælo, et veni, sequere me (Matth. xix, 21)*. Hoc igitur, aiunt, quia palam nos est implere, probamur hanc perfectionem possidere.

C M. Non nimis absurde hoc dicerent, si de seipsis non præsumerent.

[CAP. VIII.] D. Porro regulares canonicos dicunt non tantam perfectionem possidere, dum manifestum est multa, quæ monachis non licent, eis licere. Quanto autem magis quisque laborat, tanto majus præmium sui laboris recipiet; unusquisque enim secundum suum laborem propriam mercedem recipiet. Multa in hunc modum dicere videntur, quæ postmodum objicienda, si tibi placet, reserventur.

M. Placet; quare de reliquis progredere.

D. Nos inquit regulares canonici, apostolis ipsis assimilamur, dum in eorum loco positi mores et vitam imitamur. Sicut enim apostolis dictum est: *Vos estis lux mundi, non potest civitas abscondi supra montem posita; neque accendunt lucernam et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt (Matth. v, 14, 15)*, et nobis dictum teneamus, quorum vitam, habitum, mores possidemus. Ergo si lux sumus mundi, et civitas quæ non potest abscondi super montem posita, et lucerna super candelabrum collocati, debemus omnibus qui in domo sunt Ecclesiæ prædicare, opus evangelistarum et apostolorum consummare.

M. Satis pro imperio.

D. Porro, inquit, monachi, quia vitam noscuntur pœnitentium agere, debent se in claustro quasi sub modio abscondere; mortui enim sunt, et vita

illorum abscondita est cum Christo in Deo. Cum ergo Christus apparuerit, tunc et vita ipsorum apparebit cum ipso in gloria. Sicut ergo hic mortui, ibi vivi; sic ibi apparere, hic tantum debent latere. Ergo nec debent prædicare, nec baptizare. Hoc etiam habitus eorum testatur, quia, sicut sunt tam vestitu quam tonsura despicabiles, ita non sunt in vita huic mundo probabiles.

M. Existimo hanc contumeliam in eorum transire gloriam.

[CAP. IX.] D. Illi autem qui dicuntur clerici, sicut videntur cum regularibus canonicis hæc omnia monachis objicere, ita quod de se sentiunt regulares canonici, ipsi sibi præsumunt ascribere. Simili quoque modo monachi et regulares canonici pariter adversum clericos conveniunt, dum eos pro sæculari conversatione ipso quidem clericorum nomine indignos judicant. Quare nec cum eis in sacramentis participant, dicentes cum Gregorio: *Quorum vita contemnitur, restat ut eorum prædicatio condemnentur.*

M. Illi viderentur habere rationem, si de seipsis non haberent gloriationem.

[CAP. X.] D. Porro monachi et illi qui dicuntur clerici, sicut videntur vitæ professione et morum conversatione longe ab invicem distare, ita nec in propriæ dignitatis ascriptione, nec in aliorum abiectione concordare.

M. Studiose nimis cuncta prosequeris; nam nihil præterire videris.

D. Etiam si incautus quid videar negligere, pactum, ut scis, tecum posui, valeam ut me corrigere.

M. Ut tibi primum faciam quasi quoddam præludium, per hoc unum potest omnibus responderi Pauli testimonium: *Qui gloriatur, in Domino gloriatur; non enim qui seipsum commendat, hic probatus est, sed quem Deus commendat (II Cor. xvii, 8); et: Nolite prudentes esse apud vosmetipsos (Rom. xii, 16); et: Si quis videtur aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit (Gal. vi, 3).* Quicumque igitur de sua professione gloriantur, hi propriæ professionis destructores esse probantur. Ita fit ut, dum singuli in summa Ecclesiæ dignitate esse nituntur, ab omni dignitate ipsius foris excludantur; dignum est enim ut corpus illa membra a se debeat foris expellere, quibus non sufficit propria loca retinere.

D. Propemodum jam incipit progredi eloquium.

M. Verumtamen de his omnibus quid vis discere?

[CAP. XI.] D. Equidem rationis veritatem.

M. Ab ipsa, an a quolibet alio?

D. Dummodo discerem, id fateor, a quolibet alio vellem.

M. Ergo a pecude constat te velle veritatem discere.

D. Quis hoc vel sanus dixerit?

M. Idem ille tu ipse probaris.

D. Ergone iratus videris?

M. Tu enim confessus es te a quolibet alio quam ab ipsa ratione veritatem velle discere; quodlibet

A autem aliud quam ipsa rationis veritas est pecus. Quare, si a quolibet alio veritatem vis discere, debes ergo veritatem a pecude discere.

D. Licet confusus, fateor, me tamen rationis veritatem debere non nisi ab ipsa veritate discere.

M. Constat igitur veritatem de seipsa nos omnes docere.

D. Manifestum est te hoc rationabiliter probare; me autem constat de ejus inventione jam desperare.

M. Deus te ab ista defendat calumnia.

D. Quid enim? si veritatem constat omnes de se ipsa docere, sequitur et nos ipsam de omni veritate solam interrogare debere. Quonam modo ergo id præsumam facere, vel quis debet hoc de se præsumere?

[CAP. XII.] M. Debes ergo verba veritatis recordari, si auctoritas rationi alicubi inveniatur concordari.

D. O quam mire admonuisti, ipsam enim Veritatem dixisse recordor: *Ne vocemini magistri, quia magister vester unus est Christus (Matth. xxiii, 10).* Unus autem ibi ponitur, ac si solus diceretur. Christus autem est veritas; solus ergo Christus magister, sola veritas absque dubio intelligitur. Sicut igitur solus, hoc est unicus magister, omnes qui docentur docere convincitur ita veritatem solam omnes docere manifestissima ratione concluditur.

[CAP. XIII.] M. Tandem bene evigilasti, nimis pulchre ostendens auctoritatem cum ratione concordare. Quare, si tibi placet, hunc modum debemus per omnia de cætero observare, ut, cum ego ratione quæcunque dixerò, innitar infirmare vel approbare, id ipsum tu auctoritate Scripturæ cum ratione facias resonare.

[CAP. XIV.] D. Bene multum; nam sicut singularum partium professiones partim rationis veritate, partim Evangelii auctoritate videntur roborari, sequitur eos eadem rationis veritate et Evangelii auctoritate refutari debere vel approbari.

M. Ut sicut Goliath proprio gladio gloriantes videantur cadere, vel sicut David in funda et lapido humiles probantur se defendere.

D. Bene concinnamus; nam et auctoritatem veritatis videor mihi recordari, qua possim a mea illa desperatione relevari: *Ubicunque enim duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum sum, dicit Dominus Jesus Christus (Matth. xviii, 20).* Christus autem dicit: *Ego sum veritas (Joan. xiv, 6).* Si ergo Christus in medio congregatorum ipsius non dubitatur residere, in medio nostrum veritatem nos absque dubio testamur habere.

M. Quid igitur dubitamus ipsam interrogare, si seipsam in medio nostrum dignatur collocare.

D. O misera, misera anima, quæ tanta privatur gloria, per quam Pater fecit et sæcula, quæ, cum sit splendor et figura Patris ejus, *portansque omnia verbo virtutis suæ (Hebr. 1, 3), et sermo omni gladio*

*incipiti acutior, pertingens usque ad divisionem auri-
mæ (Hebr. iv, 12), attingens a fine usque ad finem
fortiter et disponens omnia suaviter (Sap. viii, 1), in
carcere, in medio miserorum hujus exsilii collo-
catorum dignatur residere, quæ in cælo omnibus
angelorum choris probatur præsidere.*

M. Singularum partium objectionibus respondere videtur ordo rationis exigere, ut prius gloriantiam atque superbientium prave dicta, quasi vetusta ædificia, destruantur, et postmodum humilium, et non in se sed in Deo spem suam ponentium, quasi super novum ædificium dicta construantur.

[CAP. XV.] D. Hoc et auctoritas testatur, cum Deus ad Jeremiam loquebatur: *Ecce misi te, inquit, ut evellas et disperdas, et destruas et dissipas, et plantes et ædifices (Jer. i, 10).* Quatuor nominavit in vitiorum destructione; duo autem in virtutum subjungavit ædificatione. Sicut ergo prius et gravius est vitiosa destruere, ita posterius et levius vitiosa ædificare.

M. Debeo ergo cum majore labore Adam veterem hominem cum actibus suis destruere, ut novum, qui secundum Deum creatus est, valeam erigere.

D. Hæc faciat et addat Deus, ut hic et in nobis funditus destruat, et ille qui desursum est in nobis erigatur.

[CAP. XVI.] M. Hoc quoque memineris rationabili ordine me facere debere aliquando, sola ratione procedere aliquando ex adducta in medium auctoritate, quod necesse est concludere.

D. Multum hoc rationabile; nam legitur hoc utrumque Dominum fecisse. Cum enim Christum Judæi non aliud quam filium David ipsi respondissent, adducta in medium ipsius David auctoritate: *Dixit Dominus Domino meo (Psal. cix, 4), etc.,* conclusit Christum, quod ipsi negaverunt, ipsius David esse Dominum, et ideo verum Deum ex ratione hoc modo inferens: *Si ergo David in spiritu vocat eum Dominum, quomodo filius ejus est? (Matth. xxii, 45.)* Rursus, cum eum causarentur die Sabbati homini sanitatem dedisse, ex sola ratione probavit hoc sibi licere conclusisse, dicens: *Cujus vestrum asinus aut bos cadet in puteum, et non continuo abstrahit eum die Sabbati (Luc. xiv, 5)?* quasi diceret: *Si vobis die Sabbati licet asinum de puteo abstrahere, licet ergo mihi multo magis hominem sanare.*

[CAP. XVII.] **359** M. Hoc quoque concedas mihi licere, ut, cum videar singularum partium professiones nunc de præsumptione arguere, nunc ad pacem concordie sermone reducere, videar sic aliquando

A quosdam arguere, ut ibidem videar alios defendere, et rursus alios sic defendere, ut videar alios corrigere; nunc autem omnes de præsumptione corrigere paratus, vel secundum professionem defendere.

D. Hoc quoque ex auctoritate constat te debere, cum Paulus apostolus in eadem causa hoc idem videatur facere. Nam contra Judæos et Græcos loquens, Judæos de legis præsumptione contra gentiles gloriantes sic videtur reprimere, ut consummationem legis gentilibus videatur attribuire, dicens: *Si autem præputium justitias legis custodiat, nonne præputium illius in circumcisione reputabitur? (Rom. ii, 26.)* Aliquando autem sic gentiles contra Judæos de ignorantia excusantes videtur arguere, ut videatur multo magis Judæis attribuire, dicens: *Quid ergo amplius Judæo, aut quæ utilitas circumcisionis? multum per omnem modum (Rom. iii, 1).* Nunc vero omnes pariter redarguere ut ibi: *Causati enim sumus Judæos et Græcos omnes sub peccato esse (ibid.),* nunc vero omnes ad pacem concordie reducere, dicens: *Justificati igitur ex fide, pacem habeamus ad Deum (Rom. v, 1), etc.*

M. Multum multumque mihi videris succurrere.

D. Non ego, sed ipsa Veritas dignetur nos hic et ubique docere.

M. Fiat, fiat. Nunc ergo qui hanc veritatem desiderant, volunt præmonere nullos quasi de superfluitate copiosi sermonis causari debere, cum videant me per totam pene Ecclesiam sermone discurrere, qui cogor de omnibus professionibus sermonem disserere, in quas constat totam se Ecclesiam dividere.

[CAP. XVIII.] D. Ex auctoritate constat facilius [*f. satius*] esse ut scandalum oriatur, quam ut veritas relinquatur; et rursus, in quantum absque dispendio veritatis possumus, proximorum scandalum vitare debemus. Nam cum Dominus testaretur non omne quod intrat in eos, sed quod exit de ore hominem coinquinare (*Matth. xv, 11*), maluit inde Pharisæos scandalizari, quam veritatem non attestari: *Sinite eos, inquit discipulis suis, cæci sunt et duces æcorum (ibid., 14).* Et rursus ne deberent scandalizari, jussit pro se et Petro Cæsari census staterem dari (*Matth. xvii, 26*). Exemplo ergo Domini si tibi sermo pro veritate est, debes prius omnes in scandalo relinquere, quam tacendo veritatem deserere. Veritas ergo Christus est; qui ergo veritatem, quid nisi Christum abnegat?

M. Vides igitur quam graviter peccamus, quoties scientes veritatem ipsam abnegamus. Quare, ut veritatem audiamus, pariter ad ejus consultum procedamus.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI SECUNDI.

I. Quod monachi non debent sibi tantum ascribere quod constat multos possidere.

II. Quod si se fatentur dignitatem apostolorum apprehendisse, probantur minime imitatores eorum fuisse.

III. Quomodo illi justificantur qui a seipsis accusantur.

IV. Quod, sicut humilitas sit qua in ipsum iter Deum, sic superbia qua in ipsum diabolum.

V. Quod omnis homo imperfectus probetur, si districte judicetur.

VI. Quod si abstinere per se bonum vel malum concedatur, inconveniens sequatur.

VII. Quomodo constat probatum jejunium nec bonum esse nec malum, sed medium.

VIII. Oppositio quare nobis imitandum proponatur, si per se nec bonum nec malum probatur.

IX. Quod non dicta et opera, sed animus proponatur imitandus.

X. Quod regnum cælorum magis detur ob boni animi studia quam ob ipsa jejunia.

XI. Quod nunquam monachi fuere qui potuerunt retrocedere.

A XII. Quod regulares canonici concludantur nunquam cum Domino judicare debere, qui se volunt super monachos extollere

XIII. Quod, si dicunt habitum apostolorum se habere, omnes debent se et albo colobio induere, et adeo fieri pannosi ut ad videndum sint ignominiosi.

XIV. Quod quicumque volunt de habitu præsumere, non possunt hanc calumniam evadere.

XV. Quod qui nolunt esse juniores et humiliores, convincuntur non habere vitam sanctam et sanctos mores

XVI. Quod non faciat apostolum miraculis coruscare, baptizare, prædicare, sed virtutes habere et seipsum humiliare.

B XVII. Quod multiplex inconvenientia sequatur, si in his tribus apostolica vita accipiatur.

INCIPIT LIBER SECUNDUS.

[CAP. I.] D. Si igitur, inquiunt monachi, Christus dicit: Si vis perfectus esse, vade et vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in cælo, et veni, sequere me (Matth. xix, 21), palam autem est hoc nos implere. Probamur igitur hanc perfectionem possidere.

M. Si constat multos sanctorum in omni perfectione omnia bona sua pauperibus erogantes Christum fuisse secutos, ergo in sua professione non debent singulariter de hac perfectione gloriari, quam certum est cum ipsis multos in qualibet professione participare.

D. Constat autem tales in omni professione fuisse, ut hinc nefas sit quemlibet dubitasse; nec opus est nominare quos constat abundare.

M. Non debent ergo monachi tantum sibi ascribere quod constat multos possidere.

D. Quod si hanc, inquiunt, non soli, sed cum aliis possidemus, certum est tamen quod hanc habemus.

[CAP. II.] M. Ratio exigit ut hi qui dicunt se perfectionem apostolicam habere ipsos apostolos cogantur imitari debere. Certum est autem ipsos apostolos nullo modo sibi apostolatus sui perfectionem ascripsisse.

D. Hoc constat; nam Paulus apostolus de hac perfectione dicit: Ego me non arbitror comprehendisse (Philipp. iii, 13); sed ut hanc postmodum apprehenderet, dicit se extendisse. De omnibus autem apostolis hoc idem dicit de se sentire: Quicumque ergo, inquit, perfecti sumus, hoc sentiamus (Phil. iii, 15).

M. Vides igitur quid inde concluditur. Monachi, si apostolicos sequantur, non se arbitrantur hanc comprehendisse; aut si dicunt contra apostolos hanc se comprehendisse (quod manifestum est apostolos fateri de se non ausos fuisse), sequitur ergo eos

minime fuisse apostolorum imitatores; quare, nec eorum dignitatis apprehensores:

D. Nefas est si aliquis renititur quod inexpugnabili ratione concluditur. Nam et illud Apostoli video sic posse impleri: Quid **360** habes quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? (1 Cor. iv, 7.) — Omnis qui se exultat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur (Matth. xxiii, 12).

C [CAP. III.] M. Vides ergo, si sunt justi, debent accusari; si volunt exaltari, debent humiliari. Si autem ideo exaltantur quia humiliantur, ideo justificantur quia a se ipsis accusantur, profecto sequitur quanto se huic justitiæ putant propinquiores, tanto fiant ab ea remotiores.

D. Huic contrarium videtur quod ab ipsa summa justitia nobis præcipitur: Appropinquate enim mihi, inquit justitia, et ego appropinquabo vobis. Et rursum: Accedite ad eum et illuminamini (Psal. xxxiii, 6). Unde autem homo illuminatur, id lumen esse probatur; est autem lumen Deus ipse, sicut dicitur: Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venturum in hunc mundum (Joan. i, 9). Jubemur ergo ad lumen accedere, ut illuminemur; hoc est ad Deum, quatenus, ut ita dicam, deificemur. Quis autem deificatur, nisi qui justificatur? qui autem justificatur, hic justitiæ appropinquare videtur. Est ergo contrarium, nos appropinquare ut justificemur, et elongari ut justificemur. Unde sequi videtur; si ideo justificamur quia justitiæ appropinquamus, ergo non justificamur quia elongamur.

M. Movisti, ut fateor, quod et me movere videtur. Cum ergo hæc contrarietas ex his verbis oriatur, quibus dicitur: Omnis qui se exultat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur, diligenter examinandum quis ex his verbis purus intellectus habeatur.

D. O quam id a me desideratur!

M. Quid ergo intelligitur in hoc : Qui humiliatur A exaltabitur? hominem se humiliare, hoc est hominem humilitatem habere; humilitatem autem hominem habere, hoc est hominem se ipsum cognoscere. Ipse autem homo est peccator; hominem ergo se cognoscere, hoc est peccatorem seipsum cognoscere, hoc est quod verum est esse de se intelligere; qui autem de se quod verum est intelligit, juste facit; non potest autem quis juste facere, nisi iustitia id debeat efficere. Juste autem iustitia aliquid efficere non potest, nisi ipsius iustitiæ qui juste facit debeat appropinquare. Ergo qui humiliatur, hic est qui iustitiæ appropinquat; qui autem iustitiæ appropinquat, huic iustitia appropinquare probatur. Porro cui appropinquanti iustitia appropinquare probatur, hic est qui a iustitia justificatur. Ergo idem B concluditur esse ad Deum accedere et illuminari, et ad Deum hominem appropinquare, et Deum nobis appropinquare, quod est humiliari et exaltari, id est justificari.

D. Si igitur idem est humiliari quod est justificari, qui autem justificatur, hic exaltatur; ergo si Dominus prohibet hominem exaltari, prohibet eum justificari, hominem justum fieri. Quare si Deus prohibet hominem justificari, prohibet eum justum fieri. Probatur autem injustus, qui hominem justum prohibet fieri. Est ergo Deus injustus qui hominem justum prohibet fieri?

M. Deceret te aliquando dissimulare aliquid, et me minime tantum gravare.

D. Si, non videns veritatem, hanc me videre simularem, me ab ipsa veritate fraudarem. Sed nullus se debet a veritate defraudare, quare nec eam ego dissimulare.

M. Unde tibi videtur nasci hæc argumentorum contrarietas?

D. Ex hoc quia probasti idem esse exaltari quod justificari.

M. Oculis apertis vides quare, si ideo quia idem intelliguntur, hæc tam contraria concluduntur, ergo si hæc duo, id est exaltari et justificari, accipiuntur contraria, nulla inde sequuntur impossibilia.

D. Jam mihi videor videre.

M. Hoc quoque debes dicere.

D. Scilicet ut ubi dicitur, qui se humiliat exaltatur, exaltatur idem intelligatur ac si diceret, humiliatur. Tu autem probasti egregie hunc justificari, quem constat humiliari. Porro ubi dicitur qui se exaltat humiliabitur, sic exaltari accipiat, ac si diceretur qui superbit.

M. Sicut ergo humilitas et superbia sunt contraria, ita qui præcipit hominem humiliari, ut debeat exaltari, id est justificari, et qui prohibet hominem exaltari, ne debeat humiliari, nihil aliud videtur præcipere, nisi in uno homine humilitatem proponere, in altero ab ipso superbiam remove: quod totum est justum facere. Non est ergo injustus Deus, qui hoc probatur præcipere vel prohibere.

D. Non me pœnitet hanc movisse quæstionem, cum magna mei utilitate solutam.

M. Qua tandem dicito.

D. Jam video sicut nihil superbia detestabilius, ita nihil humilitate utilius.

M. Licet in hoc diutius immoramur quam vellem, tamen, ut utiliter te inde commoveam, humilitas est qua in ipsum itur Deum.

[CAP. IV.] D. Superbia igitur qua in ipsum diabolum.

M. Imo quæ fecit ipsum.

D. Perhorres, perhorresco: nam ante superbiam constat eum splendidissimum fore angelum.

M. Factum est ergo, cum superbiret, eum immundissimum fieri diabolum. Quare, ut reor, etiamsi constaret monachos omnium hominum esse sanctiores, vides profecto tanto eos esse debere humiliores. Humilitas autem de se semper probatur humiliam sentire, quare nihil sibi monachi debent sanctitatis præsumere.

D. Bonum est ut tuam admonitionem diligenter attendant. Nam video quod non aliter partem suam quam humilitate defendant.

[CAP. V.] M. Omnis qui opus bonum inchoat, ignorat si bona possit consummare, cum constet quemlibet etiam de propria vita ignorare. Boni operis autem consummatio ejusdem est perfectio. Constat ergo omnes imperfectos esse, qui ignorant perfectionem boni operis se perficere posse. Si autem homo semper viveret, semper utique bonum facere deberet. Si ergo quod semper facere deberet, districta iustitia ab eo exigitur, omnis ergo homo cum moritur, etiam imperfectus relinquitur.

D. Videtur hoc posse impugnari, nisi quod idem hanc auctoritatem constat attestari: *Cum perseceritis omnia, inquit Dominus, quæ facere debuistis, dicite: Quia inutiles servi sumus (Luc. xvii, 10).*

M. Perfectis autem omnibus quæ deluimus facere, si nos debemus inutiles servos dicere, inutiles autem servi sunt imperfecti; quare omnis homo concluditur esse imperfectus. Quare si de hoc interim satis tibi videatur, ad ea quæ restant sermo progrediatur.

361 D. Porro adjiciunt regulares canonicos non tantam perfectionem possidere, dum manifestum est multa, quæ monachis non licent, eis licere. Quanto autem magis quisque laborat, tanto magis præmium sui laboris recipiet. Unusquisque enim secundum suum laborem propriam mercedem recipiet.

M. Est bonum abstinere? Bonum.

[CAP. VI.] D. Bonum et malum nonne sunt contraria.

M. Contraria.

D. Quod autem bonum est, jubemur semper implere, et quod malum est semper prohibemur facere. Si igitur bonum est abstinere, ergo jubemur semper id facere. Sequitur itaque si jubemur semper abstinere, semper ergo prohibemur comedere. Quod autem semper prohibemur facere, id nunquam de-

bemus attingere. Ergo nunquam debemus comedere.

M. Videris mihi injuriam facere; me etenim tibi interroganti constat verum respondere, de nullo autem quod verum conceditur, falsum sequitur: quare si me constat verum concessisse, non debuisti de vero falsum conclusisse.

D. Age jam; concedo tibi, aut si potes contradicito, aut, si non potes, ab initio respondeo.

M. Rationi tuæ non possum contradicere; vides tamen quia verum est quod concessi. Quapropter ut calumniam tuam possim evadere, concedo malum esse abstinere.

D. Omne autem quod malum est prohibemur facere, ergo malum est abstinere. Quod autem prohibemur facere, id nunquam debemus attingere. Ergo nunquam debemus abstinere.

M. Angustiae mihi sunt undique. Nam video me incidisse in iud, ut dicitur, inextricabile labyrinthum, vel in illam Dedali domum, quam qui intrat non invenit exitum. Si enim concessero bonum esse abstinere, concludis nos nonnunquam debere comedere; si autem malum, concludis nos nonnunquam debere abstinere. Quid autem tam contrarium quam hominem nunquam comedere et nunquam abstinere, id est semper comedere.

D. Si velles tantum auctoritate suscipere cuncta quae dicuntur, posses ut simplices breviter credere, non tamen an ita sint an non sint indubius intelligere. Si autem ratione cuncta an ita sint et aliter esse non possint investigare, debes longos circuitus rationis tolerare. Nam ratio sicut omnia praecedit, ita per se solam sufficit. Sed quia paucorum valde est rationem intelligere, debent autem omnes homines, utpote rationabiles, ad rationem pervenire, debet ergo auctoritas pusillis condescendere, ut, dum illa suscipiant, debeant pusilli cum majoribus ad rationem ascendere.

M. Eat et circumcat volens, ut fateor, tolero eam, dummodo nos reducat ad seipsum. Sed quia non sum ausus abstinere vel horum vel malum respondere, dicam ergo neutrum esse.

[CAP. VII.] D. Quid est esse neutrum?

M. Ut interim videtur medium.

D. Omne autem medium habet se ad primum et extremum. Ergo abstinere nec per se malum est, nec per se bonum. Siquidem probatum est bonum inter et malum esse medium. Ergo judicabitur pro arbitrio utentium, ut si boni eo utantur, bonum, si vero mali, judicetur malum.

M. Fugata ignorantiae caligine jam videor esse in lumine.

D. Quando autem monachi dicunt se esse ideo regularibus meliores, quia illis licent quae sibi dicunt non licere, profecto indicant se a cibis multis plusquam canonici abstinere.

M. Ita putatur illos esse sanctiores qui sunt a cibis abstinentiores.

D. Probatum est autem abstinere non per se malum, nec per se bonum esse. Si ergo sunt meliores,

A de hoc quod dicuntur plus abstinere, ergo de hoc esse eos meliores quod nec bonum est nec malum concluditur. Esse autem meliorem, hoc est esse plus bonum; plus autem esse bonum ab eo quod non est per se bonum, ut est omni bono contrarium, ita et falsum. Falsum est ergo ideo monachos esse meliores quod dicuntur plus abstinere.

M. Quia audio inaudita te concludere, debeo quaecunque possum objicere.

D. Bonum edissere.

[CAP. VIII.] M. Justum est ut unusquisque secundum proprium laborem mercedem accipiat. Quicumque ergo plus laborat, plus mercedis accipiet. Qui autem plus abstinere probantur, plus laborare judicantur. Ergo qui plus abstinent, plus necesse est mercedis accipiant. Porro qui sunt in mercede ditiores, hi sunt profecto meliores. Falsum est ergo quod tu conclusisti non ideo esse meliores, quia plus abstinent.

D. Multum es importunus.

M. Tu autem sis benevolus.

D. Vidistine aliquem hypocritam fortiter abstinentem, et sanctum omnes cibos cum gratiarum actione participantem.

M. Etsi faterer me non vidisse, constaret tamen utrumque fuisse secundum sententiam Salvatoris ita dicentis: *Cum jejunatis, nolite fieri sicut hypocritae tristes* (Matth. vi, 16). Et iterum de sanctis apostolis dicitur, quod *non possunt filii sponsi jejunare, quandiu sponsus cum illis est* (Matth. ix, 15).

D. Si igitur meliores sunt qui plus abstinent, id autem facit hypocrita quod aliquis sanctus minime, ergo melior est hypocrita aliquo sancto, et meliores sunt Pharisaei et discipuli Joannis abstinentes, quam apostoli comedentes. Apostoli autem sancti, Pharisaei iniqui, ergo iniqui sanctis sunt meliores.

M. Quia nefas est me diutius apertae veritati rennere, debes saltem quod interim mihi his videtur contrarium exsolvere. Nam, ut praetermittam multos sanctorum qui ob jejunia videntur caelorum regna recepisse, unde laudatur Moyses et Elias quadraginta diebus jejunasse, ille jejunando legem recipere, hic jejunando meruit igneo curru in caelum transire? Ipse etiam Christus post baptismum car jejunasse quadraginta diebus et quadraginta noctibus nobis imitandus proponitur, si jejunium minime per se bonum dicitur.

[CAP. IX.] D. Si constaret te ea quae dicta sunt diligenter percepisse, non deberes profecto haec objecisse; ex his enim quae sunt superius probata, haec omnia constat soluta.

362 M. Inter videntem et lippos oculos habentem magna distantia, si tu putas mihi lipipienti cuncta patere, quia te clare constat videre.

D. Censesne eadem verba esse eadem verba? non sunt eadem; non sum homieide, non stas

homicida; et idem jejunium estne idem jejunium.

M. Hoc utrumque idem esse me fateri est necesse.

D. Pronuntient ergo hæc eadem verba homo sanctus et homicida, censesne eadem esse, si dicit homicida: Non sum homicida, et justus: Non sum homicida.

M. Nunquam hoc dixerim, sed sunt vera et falsa. Mentitur enim homicida, verum dicit homo sanctus.

D. Cur igitur accidit, cum superius constaret eadem verba esse eadem verba, nunc quæ dicta sint a justo homine et homicida falsa et vera sint judicanda?

M. Quia profecto omnia quæ dicuntur, non secundum verborum sonum, sed secundum dicentium accipiuntur animum.

D. Præponitur ergo nobis in omnibus quæ dicuntur non sonus, sed animus dicentium imitandus, verbi gratia, ut si bono animo aliquis aliqua dixerit, sicut est laudandum, ita nobis imitandum. Et item si malo animo aliquis aliqua dixerit, sicut hoc est vituperandum, ita nobis non est imitandum. Verba autem constat esse eadem, nisi vel bono animo vel malo dicantur. Ergo sequitur in omnibus quæ dicuntur, nihil nisi animus vituperatur, vel animus laudatur. Quare de jejunio vide quid consequatur.

M. Inde non est tantum laborandum, licet hoc mihi relinquant adinveniendum.

D. Videris mihi videre quare interrogaverim utrum esset idem jejunium, idem jejunium.

M. Ideo, ni fallor, quia cum constet idem jejunium et idem jejunium, hoc autem ideo vel malum iudicatur, quia hoc facit malo animo hypocrita, utpote pro vana gloria, vel bonum, quia hoc facit bono animo bonus homo, utpote pro æterna gloria, non ibi jejunium tantum attendatur, sed vel malus animus vituperandus, vel bonus laudandus nobis proponatur.

[CAP. X.] D. Si igitur, ut probatum est, in omnibus quæ dicuntur vel opere complentur, non tantum ipsa verba vel opera, sed animus vel vituperatur vel laudatur; quidquid autem vituperatur, non sit a nobis imitandum; et quod laudatur sit imitandum; ergo cum Christus, Moyses et Elias jejunantes nobis collaudantur, non tantum eorum jejunium, sed bonus animus nobis proponitur imitandus. Vides ergo cum multi sanctorum referantur jejunasse, non hoc quod jejunaverint, sed qualiter, id est quali animo id fecerint, Scripturam nobis commendasse. Ideo sequitur non ob jejunia eos regna cælorum percepisse, sed ob boni animi studia.

M. De illo etiam jejunio quod tu probasti per se non esse bonum, constat idem sensisse Dominum. Nam cum quidam hoc putarent sufficere, Dominus dignatur eos arguere. Quare enim dicebant: *Jejunavimus, et non aspexisti; humiliavimus animas nostras*

et nescisti? (Isa. LVIII, 3.), Dominus autem dixit se preces eorum non audivisse: *Ecce, inquit, in diebus jejunii vestri invenitur voluntas vestra, et omnes debitores vestros repetitis; ecce ad lites et contentiones jejunatis, et percutitis pugno impie* (ibid., 4). Ibi ergo, quia jejunium malo animo eos habuisse probatur, a Domino refutatur. Et rursus: Quomodo bonum, quia bono animo fit, habeatur, subjungens docere dignatur: *Nolite jejunare sicut ad hanc diem, ut audiatur in excelso clamor vester. Nunquid tale est jejunium quod elegi, per diem hominem affligere animam suam? Nunquid contorquere quasi circulum caput suum, et sacco et cinere sternere? Nunquid istud vocavi jejunium et diem acceptabilem Domino? Hoc est, inquit, magis jejunium quod elegi dissolvere colligationes impietatis* (ibid. IV, 6), et his similia. Et idcirco nisi medium probaretur, nunquam ab apostolo diceretur: *Neque manducans non manducantem, nec non manducans manducantem spernat* (Rom. XIV, 3). Non tantum autem de jejunio, sed de omnibus quæ fiunt pro vana gloria ostendit nos Dominus nulla consequi laborum præmia: *Amen, inquit, dico vobis, receperunt mercedem suam* (Matth. VI, 16.)

M. Quare si interim tibi satis videtur, nostra ratio ad reliqua discurrere conetur.

D. Nos, inquiunt canonici regulares, apostolis ipsis assimilamur, dum in eorum loco positi, mores et vitam imitamur. Sicut enim apostolis dictum est: *Vos estis lux mundi, non potest civitas abscondi supra montem posita, neque accendunt lucernam et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt* (Matth. V, 14, 15); ita nobis dictum tenemus, quorum vitam, habitum, mores possidemus. Ergo si lux sumus mundi et civitas quæ non potest abscondi, super montem positi, et lucerna super candelabrum collocati, debemus omnibus qui in domo Ecclesiæ sunt prædicare, opus evangelistarum et apostolorum consummare.

M. Hos constat viam veritatis ignorare.

D. Via autem veritatis, sicut superius est probatum, humilitas est qua itur in Deum.

M. Manifestum est ergo eos in tenebris ignorantie absque via errare. Denique quidquid superius dictum est contra præsumptionem monachorum, potest dici et contra gloriationem canonicorum. Quod probatum est, quanto quique vellent esse sanctiores, tanto debent esse humiliores, dejectiones, sua confessione a Deo remotiores, quod te totum credo, sicut ex superiori ratione, non latere ita in sancta ubique Scripturarum auctoritate posse videre.

D. Quod recordor te superius dixisse illos debere auctoritate refutari, qui contra ipsam et ex ipsa videntur roborari, debes interim a ratione quiescere, et eos ex adducta in medium auctoritate bene vel male dixisse convincere.

M. Nonne dixi tibi hoc me totum fecisse, et te totum intellexisse.

D. Ne graveris, sermo enim eorum validus vide-

tur; quare valenter et potenter necesse est ut refutetur: vel si hoc non potes facere, sinantur palmam Labere.

M. Nondumne intelligis eandem causam apostolos habuisse, quos constat de prioratu contendisse?

D. Scio, sic enim scriptum legitur: *Facta est contentio inter discipulos Jesu, quis eorum videretur esse major.*

M. Legis etiam ibi quomodo hic error eorum opprimeretur, quidve illis, si majores esse vellent et perfectiores proponeretur?

D. Constat a Domino ita propositum, ut qui ex illis vellent esse majores, fierent juniores et qui præcessores, sicut ministratores; nam seipsum Christus probavit omnium **363** esse majorem, tamen dixit se in medio eorum esse sicut ministratorem juniorem.

M. Quare tu taces quid illis de dispositione regni dixerit? Non tantum se dixit his regnum sicut sibi disposuit Pater disponere; sed etiam dixit eos super duodecim thronos sedere, [judicare duodecim tribus Israel debere.

M. Sedere autem super duodecim thronos et judicare duodecim Israel tribus vides eos non aliter posse possidere, nisi in illo proposito quo præceptum est illos fieri juniores, ministratores vellent permanere.

D. Manifestum est nunum ad hoc posse pertingere, nisi in hoc præcepto velit permanere.

M. Isti autem in eorum loco sicut se positos dicunt, ita quæ illis dicta sunt, et sibi dicta esse præsumunt; nolunt autem, quod illis dictum est, esse juniores ministratores, non ergo erunt majores prædecessores.

D. Sic sequitur.

M. Quiesce interim. Dubitas esse monachos Christi discipulos?

D. Nunquam hoc dubitaverim, licet quosdam ex his retrocedere viderim.

[CAP. XI.] M. Nunquam monachi fuere quos constat retrocedere, quia impossibile est ut vel unus de electis pereat, quare de veris monachis id necesse est ne fiat.

D. Ecce secundum definitionem sui nominis concedo veros monachos non retrocedere, sicut nec undecim quos constat veros Christi esse apostolos; si autem aliquis hoc videtur facere, sicut Judas, nunquam fuit apostolus, licet hoc videretur, ita iste nunquam fuit monachus.

M. Bene intelligis, quia, si esset apostolus, nunquam diceret Christus de eo: *Unus ex vobis diabolus est* (Joan. vi, 71), quare constat monachos Christi esse discipulos. Qui autem volunt Christi esse discipulis majores præcessores, debent fieri juniores ministratores. Porro qui fuerint Christi discipulis juniores ministratores, hi procul dubio debent fieri sicut super duodecim sedes sessores, ita super duodecim tribus Israel cum Domino judicatores. [CAP.

A XII.] Si igitur isti monachis, quos Christi constat esse discipulos, volunt esse majores, hoc autem impossibile sit fieri, nisi probentur omnibus Christi discipulis juniores ministratores, hoc autem nolunt facere dum se super monachos conantur extollere, concluduntur ergo nunquam super duodecim sedes sedere, nec duodecim tribus Israel judicare debere.

D. Vere nunc constat te manifeste concludere.

M. Adhuc te decet exspectare.

D. Exspecto, tu quid vis exsequere.

M. Non est major dignitas apostolica, quam hæc potestas judiciaria, hæc autem non tantum apostolis, sed omnibus sæculi renuntiatoribus est promissa. Quapropter si isti, ut probatum est, ab hac dignitate excludantur, vides profecto quod non tantum ab hac dignitate excellentiore, sed ab omni renuntiatorum gloria excludantur. Sequitur ergo ut qui majorem adipisci nitantur, in nulla gloria inveniuntur.

D. Melius esset ut juniores se faterentur, quo ad hanc gloriam majores elevarentur.

M. Potesne, ex verbis eorum, perlucide contemplari unde magis ipsis apostolis videantur assimilari?

[CAP. XIII.] D. Perfacile, quia eorum vitam, habitum, mores se dicunt habere.

M. Mallem tibi de his omnibus quemlibet alium respondere, cum non valeam tibi nisi quibusdam risoriis sententiis satisfacere, et idcirco melius est hæc te tecum conjicere.

D. Valerem quidem multa inde conjicere, sed aliud est conjicere, aliud quod verum est firmiter tenere. Quare inde non te decet excusare, si aliquid quod verum est poteris investigare.

M. Quis certum teneat quo habitu apostoli uterentur, cum hæc a nobis pene omnia celentur?

D. Non ideo excusaris; nam Simon et Judas habuisse leguntur habitum adeo pannosum, ut videretur eos audire vel videre ignominiosum.

M. Si hoc constat de his solis, quid dicetur de reliquis?

D. Imo, si diaboli creditur testimonio, S. Bartholomæus usus legitur albo colobio, clavata purpura, et indutus albo pallio, quod per singulos angulos habuit singulas gemmas purpureas, quo licet per viginti sex annos indueretur, nunquam tamen veteratum legitur. Nam etiam Joannes evangelista et apostolus sindone, Thomas et Jacobus colobio albo usi fuisse perhibentur.

M. Vides igitur quid inde sequitur?

D. Nequaquam.

M. Profecto regulares canonici, si se dicunt habitum apostolorum habere, omnes debent se albo colobio, albo pallio, purpurato, gemmato sindone Bartholomæum, Joannem, Thomam, Jacobum sequentes induere, et rursus Simonem et Judam sequentes debent adeo fieri pannosi, ut ad videndum vel ad audiendum sint ignominiosi.

D. Hoc utrumque sicut est multum indecens, ita valde inconveniens. Multum autem ab hoc differunt.

eum neque sint vestitu ut Simon et Judas ignominiosi, neque ut Bartholomæus, Joannes apostolus, Thomas et Jacobus colobati, sed inter utrumque capati, superpelliceati.

M. Desinant ergo attestari per habitum illis assimilari.

D. Quid si hoc idem a canonicis objicitur monachis?

M. Omnino ipsi quique, vel si de habitu præsumerent, calumniam hanc non evaderent.

D. Est tamen loco et habitui aliquid sanctitatis attribuendum?

[CAP. XIV.] M. Nihil aliud nisi iis tantum discrete utendum. Nam Judas sub habitu apostolorum Christum tradidit, et Sebastianus sub chlamyde militari martyrium subiit. Rursum diabolus in cælo apostavit, et Job in sterquilinio residens Dominum laudavit.

[CAP. XV.] D. Age jam non de habitu, sed de moribus et vita eorum; dicant canonici se apostolos imitari, quare, et illud quale sit te decet perscrutari.

M. Cum hæc soluta sint superius, multum videris hæc rursus objiciendo vel superfluous vel importunus. Nonne probatum est inter **364** omnes apostolos et Christi discipulos, quicumque vellent esse majores et digniores, hi deberent esse juniores et humiliores? Quid est autem esse juniores et humiliores, nisi habere sanctissimam vitam et sanctissimos mores? Porro isti nolunt esse juniores et humiliores; convincuntur ergo non habere vitam sanctam et sanctos mores, quæ non habere si probantur, quomodo humiles apostolos imitantur? Quis dixit apostolorum: Ego sum major aliorum? Nonne vides Paulum dixisse, quem constat in tertium cælum raptum esse: *Novissime visus est mihi tanquam abortivo; ego enim sum minimus apostolorum, qui non sum dignus vocari apostolus? (I Cor. xv, 8.)* Nonne de omnibus apostolis tale edidit oraculum, cum omnes dixit esse quasi peripsema et mundi spectaculum? Quis eorum non se dixit peccatorem, junioem, cæteris inferiorem? Quis non ut pestiferum venenum fugit linguam adulantium? quis non eorum, cum posset lampadibus et cereis ut Deus venerari, maluit cum omni opprobrio et dedecore refutari? quis non eorum omni conamine maluit se deprimere, quasi hoc solum esset ascendere? [CAP. XVI.] Quod si regulares illam vitam apostolorum et mores indicant, qua illos constat innumeris miraculis claruisse, et mundum pene totum circumvolantes baptizando, prædicando convertisse, et quia omnia testantur se fecisse, dicunt se apostolorum imitatores fuisse, ergo ostendant necesse est quibus miraculis claruerint, vel quos fines mundi circumvolantes baptizando, prædicando converterint, vel quas in partes mundi convertendas vel conversas jam a Domino directi apostoli fuerunt. Quod si hæc cuncta a seipsis minime possunt ostendere, desinant ergo apostolorum vitam in solo baptismo, in sola prædicatione et miraculo accipere. Nam non facit apostolum prædi-

care, baptizare et miracula facere, sed virtutes habere, et, sicut illis injunctum est, præ cæteris seipsam humiliare. Si enim in baptizando, in prædicando, in miracula faciendo, tantum vita apostolica et ipsi apostoli accipiuntur, hæc duo absurdissima inde concluduntur; aut omnes qui talia fecere apostolicam vitam habuere et apostoli fuere, aut qui talia non fecerunt nunquam apostolicam vitam habuerunt, nec apostoli fuerunt. Mali autem sicut multa miracula fecerunt, ita baptizare et prædicaverunt. Sequitur ergo malos apostolicam vitam habuisse, et ipsos apostolos esse. [CAP. XVII.] Rursum autem multi perfectissimi et apostolici viri, sicut nunquam curaverunt miracula facere, ita nec baptizare, nec prædicare, quos omnes sequitur nec apostolicam vitam habuisse, nec apostolicos viros fuisse. Quæ, sicut sunt contraria, ita concluduntur esse falsa. Ergo non in his tantum accipitur apostolica vita. Amplius quid dici possit absurdus, quam ut in hoc tempore, cum non fiunt miracula, privaretur omnis Ecclesia dignitate apostolica? Denique inde non tam res mira quam contraria sequi videretur, ut nullus canonicorum, nullus monachorum, nisi faceret miracula, prædicaret, baptizaret, apostolicam vitam habere videretur, et quemlibet immundissimorum clericorum, quem constat utrumque facere, baptizare et prædicare, apostolicam vitam probaretur habere.

D. Multum multumque rationabile totum. Ergo, o utinam sic semper te videam commotum! Nam miraculis coruscare, baptizare, prædicare, cum illo jejuniis, loco et habitu, ut medium debemus computare. Quæcunque enim sunt a te probata, manifesta constant auctoritate prolata. Nusquam enim Dominus dixisse legitur: Discite a me miraculis coruscare, baptizare, prædicare, sed: *Discite a me, inquit, quia mitis sum et humilis corde (Matth. xi, 29)*. Nam, cum quidam hæc facerent et gloriarentur, quasi hæc ad salutem sufficerent, minime inde gloriandum esse Dominus fertur hoc illis responsum reddidisse: *Nolite, inquit, gaudere quod dæmonia vobis sunt subjecta, sed quod nomina vestra scripta sunt in cælis (Luc. x, 20)*. Et rursus his qui de miraculis confidunt dicturus est in fine: *Amen dico vobis, nescio vos (Matth. xxv, 12)*. Paulus quoque, in quo ipse Christus loquebatur, hoc idem de baptismo et de prædicatione testatur; nam, cum quidam plus justo in prædicatione et baptismo vellent confidere, ex hoc solo probavit eos Christum velle dividere, hoc modo proponens: *Hoc autem dico, quod unusquisque vestrum dicit: Ego quidem sum Pauli, ego Apollo, ego vero Cephæ; ego autem Christi. Divisus est Christus? (I Cor. i, 12.)* Quasi diceret: Si baptismus in tot dividitur a quotquot suscipitur; in omni autem baptismo unus Christus per fidem suscipitur, ergo in tot quot baptizant unus Christus dividitur. Nam etiam gratias Deo agit, quod neminem illorum baptizaverit, nisi Crispum et Gaium, et Stephanæ domum; cæterum nescit se aliquem baptizasse, ne quis de-

beret n ejus nomine gloriasset. Non enim dixit se missum a Christo ut baptizaret, sed ut evangelizaret. Quid autem stultius quam Paulum non plenum esse apostolum, si de his tribus prætermitteret unum, sicut sibi dixit injunctum? quod totum ex hoc sequeretur, si vita apostolica et apostolum esse non nisi in his tribus acciperetur. Tandem sic de se plantante, et Apollo rigante, id est prædicante et

A baptizante, loquitur: *Neque qui plantat, id est prædicat, neque qui rigat, id est baptizat, est aliquid (I Cor. iii, 7).* Quare tua ratio omnino vera concluditur.

M. Ut vides nocte superirruente compellimur quiescere; quare si interim de his tibi satis videtur, id quod restat futuro dici reservetur.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI TERTII.

I. De eo quod, si verum est quod monachis objicitur, de omnibus sanctis inconveniens concluditur.

II. Quod si monachi de vita pœnitentium jure culantur, omnes sancti in ea culpa esse probantur.

III. Item quod inde sequatur Christum solum cœlum ascendisse, et solum ibi absque sanctis resedissee.

IV. Quod, quia hæc inconvenientia falsa concluduntur, idcirco monachi hæc facere sinuntur.

V. Quod sit auctoritas monachorum de vita orthodoxorum.

VI. Quod, ideo quia monachi in Christo mortui esse dicuntur, spiritualia tractare conceduntur.

VII. Quod omni monacho qui presbyter ordinatur, prædicare, baptizare concedatur.

VIII. Quod si non licet hoc monacho qui ordinatur, non plenus sed semipresbyter vocatur.

IX. Quod, si monachi de vili vestimento causantur

omnes sancti qui hoc usi sunt pro nihilo habeantur.

X. Objectio quod non sint idem regulares canonici, et illi qui dicuntur clerici.

XI. Solutio quod omnes clerici dicantur esse regulares.

XII. Quod, sicut qui vivunt absque Christianitate, non sunt Christiani, ita qui absque regula canonicorum non sint clerici.

XIII. Quod sicut qui faciunt irregularia irregulares sint dicendi, ita qui non clericalia, non sint clerici habendi.

XIV. Quod ita esse ex Evangelio et ex canonibus sit necesse.

XV. Quod hi soli debeant potestatem ligandi atque solvendi habere, quos constat secundum regulam apostolorum vivere.

INCIPIT LIBER TERTIUS.

D. 365 [CAP. I.] Sicut irruente nocte compellamur quiescere, ita ipsa illucescente die hortamur surgere. Quare te decet quod monachis objicitur diligenter excutere.

M. Dummodo mihi Deus dignetur succurrere, id præsto sum facere. Quare te decet quod objicitur præmittere.

D. Porro, inquit regulares canonici, quia vitam noscuntur monachi pœnitentium agere, debent se in claustro quasi sub modio abscondere; mortui enim sunt, et vita illorum abscondita est cum Christo in Deo. Cum ergo Christus apparuerit, tunc et vita ipsorum apparebit cum ipso in gloria (Col. iii, 3, 4.) Sicut ergo hic mortui, ibi vivi; sic ibi apparere, hic tamen debent latere. Ergo nec debent prædicare, nec baptizare. Hoc etiam habitus eorum testatur quia, sicut sunt tam vestitu quam tonsura despiciabiles, ita non sunt in vita huic mundo probabiles. Illi autem qui dicuntur clerici, sicut sibi videntur regularium canonicorum vitam ducere, ita hæc cum ipsis canonicis monachis objicere.

M. Hæc non debent solis monachis, sed omnibus patriarchis et prophetis apostolis, tandem omnibus sanctis objecisse, quos constat omnes vitam pœnitentium habuisse.

D. Si ita intelligitur, nullus ab hoc opprobrio

C excipitur; nam scriptum est: *Conclusit Deus omnia sub peccato, ut omnium misereatur (Rom. xi, 32), et omnes peccavimus, et egemus gratia Dei (Rom. iii, 23.)* Ipsi etiam apostoli de se dicunt: *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est (I Joan. i, 8).*

M. Omnes autem qui dicuntur sub peccato conclusi esse, necesse est, si salvati sunt, de peccato pœnituisse. De peccato autem pœnitere hoc est vitam pœnitentium habere. Igitur, si omnes sancti noscuntur vitam pœnitentium agere, debent ergo se omnes sancti sub modio abscondere. Nullus ergo debuit prædicasse, baptizasse, vel miracula aliqua fecisse.

D. Hoc nihil falsius dicitur.

M. Nihil igitur hoc falsius monachis objicitur.

D. Non sic, inquit, intelligitur vitam pœnitentium agere, sed quos constat de criminalibus peccatis id facere.

M. [CAP. II.] Sequitur ergo Petrum et Matthæum se abscondere sub modio debuisse, nec aliqua miracula fecisse.

D. Sic videtur; nam ter Petrus Dominum negavit.

M. Quod criminale esse peccatum nullus unquam sapiens negavit, absque his quæ forsitan antea multa in vita perpetravit.

D. Respexit autem Deus Petrum, et exiens flevit A
amare (*Luc. xxii, 61, 62*).

M. De hoc autem quod Deum negavit cœpit amare
fieri, hoc est de criminali peccato pœnitere. Con-
cluditur ergo Petrus vitam pœnitentium habere.
Vides ergo quod primum conclusi, id inde sequi
debere.

D. Video, nam, si Matthæus seipsum in publico
telonio publicus peccator dicit resedisse, constat te
de utroque verum conclusisse.

M. Imo multa absurdissima possum inde osten-
dere.

D. Cum hoc video necesse, ne pigriteris fa-
cere.

M. Aut igitur vitam pœnitentium hoc modo dicuntur
habere, ut hoc debeamus de omnibus peccatis B
intelligere, aut ita, ut tantum de criminalibus vi-
deantur pœnitere.

D. Quid autem de utroque sequatur, diligenter
rogo discutiatur.

M. Quia si ideo debent latere, nec baptizare,
nec prædicare, quia pœnitere de omnibus peccatis
dicuntur, hoc nulli apostolorum, nulli sanctorum,
tandem nulli omnium ecclesiasticorum facere de-
buisse concluditur; sequiturque nullos sanctorum
regna cœlorum percepisse, si hoc inobedienter et
contra Deum probantur fecisse, et omnem Ecclesiam
semper in errore fuisse.

[CAP. III.] Inde (res mira)! colligitur Christum so-
lum cœlos ascendisse, et ibi solum vacuo solo abs-
que sanctis omnibus resedisse:

D. O res non tam mira quam detestanda!

M. Si autem eo modo dicuntur vitam pœnitentium
habere, ut hoc non nisi de criminalibus debeant
facere, et ideo nec debeant prædicare, non baptizare,
sed semper latere, non tantum sequitur Petrum et
Matthæum et innumeros sanctorum, quos constat
graviter deliquisse, nunquam ad aliquam dignitatem
pervenire debuisse, sed et nullos monachos esse,
nisi quos constaret criminalia peccata perpe-
trasse.

D. Deus per suam gratiam ab hoc defendat Eccle-
siam.

M. Concluditur ergo falsum esse ideo monachos
latere debere, quia vitam pœnitentium dicuntur D
habere.

[CAP. IV.] D. Multum, sicut dicitur, ratio rationa-
biliter 366 progreditur; nam et auctoritate idem ita
esse conceditur. Nam, si monachis hoc non licuisset,
minime Ecclesia tam valida fuisset; nam monachi di-
cuntur convertisse pene dimidium orbem terrarum,
quod ita esse probatur auctoritate omnium scriptura-
rum. Nam, ut prætermittam monasticæ vitæ tam viros
innumerabiles quam sanctitate incomparabiles, qui
tempora beatissimi Martini præcesserunt, qui innu-
merabilia signa fecerunt, qui exempla sanctitatis
suxæ omni mundo imitanda reliquerunt, inter quos
in magno Antonio tota spes Ægypti fuit, et fide
claruit, et in Hilarione tota Syria suspensa fuit,

ejus sanctitatem dæmones ubique testificabantur, et
sicut de eo scribit beatus Hieronymus, nusquam
potuit propter miracula delitescere, dum de omni
mundo certatim ad eum fluxere. Qui omnes imitantes
Eliam et Joannem Baptistam in solitudinibus, licet
erraverint, et facere miracula vitaverint, tamen
sanctitate sua innumeros populos attraxere, et cum
vellent latere, nullo modo id potuere. Ipsi etiam
monachi prædicaverunt, miracula fecerunt. Ut illos,
inquam, omnes omittam, quid de beatissimo Mar-
tino dicam? quis ejus valeat narrare miracula? quis
ejus sanctitatis attinget fastigia, qui par apostolis
in nomine Trinitatis trium mortuorum meruit esse
susceptor magnificus, ut ejus tempore a solo Mar-
tino monacho cœlum sustentaretur, Ecclesia omnis
illuminaretur, ut hic quasi solus apostolus præ
omnibus episcopis videretur, a quo trina divisio
totius Galliæ se fore conversam gratularetur. Etiam
nunc quis non Martinum extollat in cœlum? quæ
mens non contremiscit ad Martini sanctitatem? quis
tyrannorum audito nomine Martini, quasi quodam
fulmine cœli obstupefactus, vel ad modicum non
deponit feritatem? Hic tamen monachus prædicavit,
baptizavit, opus evangelistæ et apostoli consum-
mavit. Quid de beatissimo Gregorio, qui ut dul-
cissimum Spiritus sancti organum multa miracula
faciendo, prædicando, baptizando, sicut universam
Ecclesiam sanctitate decoravit, ita doctrina prædi-
cationis illuminavit? Quid tandem de beatissimo
Benedicto monachorum institutore dicetur, qui, sicut
C spiritu omnium justorum ab ipso Gregorio plenus de-
scribitur, ita ejus sanctitatem et miracula ad plenum
nulli evolvere conceditur? Hic tamen monachus,
sicut idem Gregorius testatur, omnibus qui ad eum
confluxerunt, verbum vitæ prædicasse monstratur.
Longum est singulariter evolvere quanti monachi
episcopi, prædicaverunt et quot mundi partes sua
prædicatione convertere. Sed forsitan tu me judicas,
interim silere melius.

[CAP. V.] M. Nollem nos in his tandiu immorari,
sed quale sit quod objicitur perscrutari.

D. Ante nos est; nam, quia mortui et in Christo
absconditi sunt, cum Christus apparuerit, debent
apparere, hic tantum latere, et, sicut sunt ha-
bitu despicabiles, ita non sunt huic mundo proba-
biles.

M. Estne gloriosum monachorum vitam cum
Christo abscondere, et cum Christo resurgere?

D. Hoc constat omnes sanctos debere.

M. Debent ergo omnes sancti latere.

D. Sic sequitur.

M. Si ergo omnes sancti debent latere, nulli
miracula facere, nulli baptizare, nulli prædicare
debuere; unde eadem inconvenientia sequuntur
quæ superius concluduntur.

D. Hæc satis dicta videntur, cum superius ita
esse probarentur.

M. Dic tamen qui in Christo mortui dicuntur, in
spiritualibus an in carnalibus vivere conceduntur?

[CAP. VI.] D. Qui in carnalibus dicet eos vivere, **A** vult eos peccare libere; hoc autem quia impossibile est esse, vivere ergo eos in spiritualibus est necesse.

M. Porro baptizare, prædicare, facere miracula opera sunt carnalia, an spiritualia?

D. Qui dixerit carnalia, vult sanctos esse bruta animalia; hæc quia sunt contraria, sunt ergo opera spiritualia.

[CAP. VII.] M. Si ergo omnes, qui in Christo mortui dicuntur, in spiritualibus vivere conceduntur, baptizare autem, prædicare, etiam miracula facere sint opera spiritualia, ergo monachi, si in Christo mortui dicuntur, spiritualia, id est baptizare, prædicare nullo modo prohibentur. Item, quoties aliqui ordinantur presbyteri, nonne ibi compotes præficiuntur sacerdotalis ministerii?

[CAP. VIII.] D. Nisi omne quod presbyterorum est facere concedantur, inordinati esse probantur. Qui autem ordinantur non possunt inordinati probari.

M. Ergo compotes sui sacerdotalis officii probantur quicumque presbyteri ordinantur. Est autem plenum officium sacerdotalis ministerii baptizare, prædicare, et his similia, et missas cantare. Si igitur hoc non licet monachis qui ordinantur, ergo non pleni presbyteri, sed semipresbyteri vocantur.

D. O hoc non tam opprobrium quam ridiculum!

M. Quia autem est impossibile non ordinari qui ordinantur; huic autem qui ordinatur omnis potestas sui officii conceditur, ergo omnis monachus presbyter prædicare, baptizare debere concluditur.

D. Qui dictum hoc non sequitur, valde insipiens **C** convincitur.

[CAP. IX.] M. Amplius. Quia dicuntur huic mundo improbables, quia sunt vestitu despicabiles, tantumdem est intelligere, si in his aliquid mundus quod sibi proprium est cognosceret, mundus quod suum est in his diligeret.

D. Hoc mire exponitur, quare eos hoc sequitur: *Sed quia a mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, idcirco odit vos mundus (Joan. xv, 19).*

M. Si igitur a mundo odiuntur, ergo a Deo eliguntur. Qui autem a Deo eliguntur, quæ Dei sunt facere sinuntur. Sunt autem Dei opera prædicare, baptizare, et his similia implere. Ergo hæc omnia debere monachi probantur facere.

D. Sed judicantur honore ecclesiam [f. in Ecclesia] non debere potiri, quos constat tam vili vestimento vestiri.

M. Debuit ergo Joannes Baptista major inter natos mulierum ab omni Ecclesie dignitate **367** submo-
veri, quem constat pilis camelorum vestitum, et zona pellicea præcinctum, necnon Simon et Judas, et apostolorum alii, et Martinus episcopus, tandem millia sanctorum, qui usi leguntur extrema vilitate indumentorum. Si igitur monachi de extrema vilitate causantur, hi omnes ecclesiastico honore submoveantur.

D. Nequaquam, sed omnes qui asperis vestiuntur,

cum Joanne Baptista a Domino magis videntur laudari.

M. Hi ergo qui mollibus vestiuntur, debent vituperari. Debent ergo qui mollibus vestiuntur, in domibus regum esse terrenorum. Hi ergo qui asperis vestiuntur, in aula cælestium regnorum.

D. Sed hoc videtur contrarium, cum superius constet nil sanctitatis habere habitum.

M. Nonne tibi dixi quia aut multum es superfluum aut multum importunus? nam videris mihi illius sententiae oblitus, qua ad animum bene intentum debet referri habitus, ut omne medium.

D. Parce, oro, ut stultitiæ, ita propriæ et verecundiæ.

M. Caveas tu tamen, ne rursus sint probanda quæ **B** constant superius probata.

D. Quid igitur de his qui dicuntur clerici, et sicut regularium vitam ducere, ita cum his hæc monachis videntur objicere?

M. Si videntur cum illis vitam ducere, eorum sententiam videantur ubique suscipere, unde quæ te movent cætera, si placent, recita.

D. Videris mihi dissimulare, aut ea quæ dicis non recte examinare.

M. Debes ergo ostendere videar in quibus hæc facere.

[CAP. X.] D. Quia dicis idem esse qui dicuntur clerici, et qui sunt regulares canonici.

M. Ergone debeo tibi aliud dicere quam quod me constat intelligere?

D. Sicut mira sunt quæ audiuntur, ita mira quæ hæc sequuntur.

M. Esto ut placet.

[CAP. XI.] D. Quis intuens vitam clericorum dicat hanc esse regularium canonicorum? Quantum distat cælum a terra, et Synagoga Judæorum ab Ecclesia Christianorum, tantum vita clericorum a vita regularium canonicorum. Isti enim, in mundo dispersi, rerum fruuntur deliciis, illi, in claustris collecti, regulæ constringuntur disciplinis. Hi habent omnia propria, hi autem omnia communia. Hi absque pastore quolibet vagantur, hi in unum sub magistro congregantur. Horum pars maxima uxoribus associati, hi omnes ab his segregati. Hi vestimentis griseis, mardalinis utuntur vel sabolinis, hi laneis lineis utuntur vel agninis. Hi lepores venantur, vel quas licet feras, hi libros scrutantur, vel sanctorum quaslibet sententias. Hi de mundo quocumque placet possident, hi omni mundo renuntiant. In his tandem quidquid contrarium irreligiosumque vituperatur, in his contrarium et irreligiosum probatur.

M. Audistine uno vocari sub vocabulo quos constat servire Christo et diabolo?

D. Næ, heu! sic se habent res humanæ, ut quæ sunt bonæ vocitentur vanæ; et quæ malæ vocitentur, minime id esse probentur.

M. Sunt autem quæ bona bona, et mala quæ mala; non ergo ideo res mutantur, quod alio vocabulo vocantur.

D. His videtur congruere quod te constat dicere.

M. Quid igitur miraris si clericorum nomine vocantur, qui id minime esse probantur?

D. Non miror. Nam si quilibet id esset quod diceretur, adhuc Judas apostolus haberetur.

M. Nonne clerici sunt, qui debent sicut docere, ita populum regere?

D. Manifestum est hoc.

M. Decet ergo hos esse sine regula, qui alios constringunt sub ipsa, ut docentes regulam sint irregulares? debetne aliquis Christianus vivere sine regula Ecclesiae.

[CAP. XII.] D. Sicut qui vivunt absque Christianitate non sunt Christiani, ita qui vivunt sine regula non sunt clerici; et cum Christus et apostoli omnibus Christianis regulam tradiderunt, sicut clerici eorum loca possederunt, ita regula quam ipsi sibi met tenuerunt, hanc observandam clericis tradiderunt.

M. Si igitur a regula dicuntur regulares, debent autem omnes clerici, qui cogunt populum sub ipsa regula docere, multo magis ipsi regulam implere. Ergo omnes clerici debent regulares esse.

D. Qui non concedit sic esse necesse, vult clericos clericos non esse.

M. Dicitur autem canon Græce, regula Latine; inde canonici Græce, regulares Latine. Ergo, quando regulares canonici dicuntur, nihil aliud est quam si regulares regulares dicerentur.

D. Non est quod huic objici videatur.

M. Non autem sub sua regula vivere dicuntur qui facere omnia contraria suæ regulæ convincuntur. Tu autem dixisti superius clericos deliciis frui, propria possidere, ubique vagare, uxoribus colligari, mardalinis et zabulinis vestiri, venari, mundum possidere et his multa contraria et irreligiosa vituperari, sed hæc omnia sunt irregularia, quia regulæ clericorum contraria. [CAP. XIII.] Sicut ergo qui faciunt omnia irregularia, irregulares sunt dicendi, ita qui hæc faciunt clericis contraria, et, ut ita dicam, non clericalia, non clerici sunt habendi. Merito igitur monachi et veri regulares hos abjiciunt, et cum his in sacramentis non participant, quia qui manifeste clerici non esse probantur, dignum et justum est ut non tantum a monachis et veris regularibus, sed ab omnibus Christianis spernantur. Quod si vis sanctum Evangelium et sacros canones, eorum scilicet regulas, investigare, manifestissime ita esse poteris probare.

[CAP. XIV.] D. Manifeste; de his enim dicitur quod si oculus tuus scandalizet te, erue eum et projice abs te (Matth. xviii, 9). Melius est ergo luscum populum absque cæco oculo ad vitam intrare, quam cæcos clericos cæcum populum ducere, et ambos in foveam cadere. Et rursus: Vos estis sal terræ. Quod si sal evanuerit, ad nihilum valet ultra, nisi ut foris projiciatur et ab omnibus conculcetur (Matth. v, 13). Melius est ergo clericum in reproba vita, quasi sal infatuatum, projicere, quam totum populum, infa-

tuato sale salitum, absque tamen sale in fetore peccati relinqui fetidum. Hoc etiam manifestum est sacros canones attestari, qui præcipiunt omnibus fidelibus hos execrari. Inquit enim papa Clemens in epistola sua ad Jacobum: « Ministri altaris, presbyter, sive diaconus, sive subdiaconus, tales eligantur ad Dominica officia, qui ante ordinationem conjuges reliquerunt. Quod si post ordinationem ministro contigerit propriæ invadere cubile uxoris, nec sanctuarii nec sacrificii portitor fiat, nec altare contingat, nec cum offerentibus holocausti oblationem suscipiat, nec ad Dominici corporis portionem accedat, aquam porrigat manibus sacerdotum, ostia forinsecus claudat, minora officia gerat. Hæc igitur, frater Jacobe, de ore jubentis sancti Petri audivi. Si quis hæc præcepta non integra servaverit, sit anathema usque ad adventum Domini nostri Jesu Christi. » Et rursus ut debeant vitam clericorum regularium, ut tu probasti superius, omnes ducere, Alexander papa his verbis probatur præcipere. « Præcipiendo, inquit, mandamus ut nullus missam audiat presbyteri, quem scit concubinam indubitanter habere, vel subintroductam mulierem. Unde sancta synodus hæc a capite sub excommunicatione statuit dicens: Quicumque sacerdos vel diaconus vel subdiaconus, post constitutum beatæ memoriæ prædecessoris nostri sanctissimi papæ Leonis aut Nicolai de castitate clericorum, qui concubinam duxit palam, vel ductam non reliquit, ex parte omnipotentis Dei, aut auctoritate Petri et Pauli, præcipimus et omnino contradicimus ut missam non cantet, neque Evangelium legat, neque Epistolam, neque in presbyterio ad divina officia cum his qui præfatæ constitutioni obedientes fuerint maneat, neque partem ab Ecclesia suscipiat, et præcipientes statuimus ut hi prædictorum ordinum, qui eisdem præcessoribus nostris obedientes castitatem servaverint, juxta Ecclesias quibus ordinati sunt, sicut oportet religiosos clericos, simul manducet et dormiant, et quidquid ab Ecclesiis competit communiter habeant; et rogantes monemus ut ad apostolicam, scilicet communem, vitam pervenire studeant, quatenus perfectionem cum his consequi qui centesimo fructu ditantur, in cœlesti patria mereantur ascribi. Deinde et primitiæ seu oblationes vivorum et mortuorum Ecclesiis Dei reddantur fideliter a laicis, ut in dispositione episcoporum sint; quas qui retinuerint, a sanctæ Ecclesiæ communione separentur, ut per laicos nullo modo quilibet clericus aut presbyter obtineat Ecclesiam, nec gratis nec pretio, nec aliquis clericus duas Ecclesias obtineat, aut per Simoniacam hæresim nemo ordinetur vel promoveatur ad quemlibet officium ecclesiasticum, nec de ecclesiis ejiciatur; et ut nullus habitum monachilem suscipiat, spem aut promissionem habens ut abbas fiat; ut nullus laicus ad quemlibet gradum ecclesiasticum repente promoveatur, nisi post mutatum sæcularem habitum divinæ conversationis inter clericos fuerit comprobatus. » Vos ergo hæc et alia sanctorum Patrum statuta

fideliter Christiana reverentia observate, si vultis sanctæ Romanæ Ecclesiæ, et apostolicæ sedis pacem et communionem atque benedictionem et absolutionem gaudere. Verumtamen quid est, quæso, quod se potestatem ligandi atque solvendi habere testantur, quomocunque videantur vivere?

(CAP. XV.) M. Nonne, sicut ego ratione ostendi et tu auctoritate, debent hi potestatem ligandi atque solvendi habere, qui minime ecclesiastice probantur vivere? Nullus, nisi ipsa Ecclesia, hanc potestatem habet. Ecclesia [f. clerici] autem ecclesiastice secundum regulam in communi debent vivere. Quare quicumque probantur his moribus quos Ecclesia damnat vivere, sine dubio hanc potestatem minime debent habere amplius; magis Deus factis iniquis quam verbis malis negatur. Unde sequitur: Licet aliquis verbis Deum confiteatur, tamen iniquis operibus Deum negare convincitur. Quos autem constat male vivendo Deum negare, certum est se ipsos hac potestate privare, cum non possit nisi Ecclesia solvere atque ligare, quæ Deum nunquam debet negare, quod, ni fallor, potest ex auctoritate declarari.

D. Paulus enim hoc attestatur dicens: *Confitentur se nosse Deum, factis autem negant* (Tit. 1, 10). Rursum autem de potestate ligandi atque solvendi beatus Augustinus inquit: « Illi soli habent potestatem ligandi atque solvendi, qui in hac carne positi, sicut sancti apostoli, illorum exempla, vitam simul tenent ac doctrinam, et omnia communia habent secundum regulam apostolicam. » Item: « Sicut eunuchus fuit, qui Joseph comparavit, ita qui gratiæ mercatur vivum semel non habet siccis genitalibus, sic quoque ignis sacrificii, qui per septuaginta annos Babylonicæ captivitatis sub aqua vixerat, extinctus est, Antiocho Jasoni vendente sacerdotium, quod significat vere ignem sancti Spiritus sacramentis Simoniacis non licere. » Unde, ut ego aliud ex ra-

atione moliar cernere, hinc lux vera omnem questionem probatur exsolvere,

M. Enitere, rogo, hoc idem ostendere.

D. Si enim, quemadmodum ex ratione et auctoritate superius est declaratum, illi soli potestatem habent ligandi atque solvendi, qui, sicut sancti apostoli, eorum tenent doctrinam, et omnia communia habent secundum regulam apostolicam; ergo si vel canonici vel monachi melius præ cæteris apostolorum doctrinam et omnia communia secundum regulam apostolicam habere probantur, hi præ cæteris verius et dignius non solum ligare atque solvere; sed omnia spiritualia posse tractare concludantur. Unde te hortor feliciter nunc pergere, et qui in Ecclesia apostolorum vitam dignius habent ostendere.

M. Videbar mihi debere nunc ab his quiescere, tu autem me cogis ea quæ supra me sunt dicere: non enim digne quod hortaris possum ostendere, nisi ad ipsos apostolos debeam ascendere, et qualiter omnem Ecclesiam instituerint oculo claro contemplari, qualiterque ipsam Ecclesiam deinde contigerit quasi de verissima radice primæ institutionis ad nos usque derivari, vel etiam ab illa perfectione paulatim devians exorbitari.

D. Nondum impleo debitum tuæ promissionis, nec perfecte nodum solvis totius questionis, si hoc, licet arduum, tibi videatur implere, minime poteris ostendere. Sic enim te constat dixisse. Primum enim aiebas: Debeo Adam veterem hominem destruere, ut novum hominem, qui secundum Deum creatus est, valeam erigere. Unde cogis, quia superbos destruxisti, humiles erigere, quia inquietam flagellasti disciplinam, pacatam familiam pascere; et scis quia Saulus si prostratus non erigeretur, magno apostolo Ecclesia privaretur.

M. Ut vides solis occasus terminat diem, unde licet tertium claudere librum.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI QUARTI.

I. Quare ad perfectam totius questionis absolutio-
nem ascendat usque ad apostolorum primitivæ Eccle-
siæ institutionem.

II. Quod omnes apostoli sicut unam doctrinam
habuere, ita in una perfectione omnem Ecclesiam
instituerunt.

III. De Ægyptiis et Alexandrinis ita a Marco evan-
gelista primum institutis, sicut hi qui crediderant
Jerusalem.

IV. Quod omnis Ecclesia exordium sumpserit a
vita monastica.

V. Unde auctoritatem moniales ducere videantur,
quæ sacro velamine velantur.

VI. Quod qui sub apostolis crediderant, perfectissi-
morum monachorum instituta habuerunt.

VII. Quare omnis Ecclesia in primâ perfectione non
perseveraverit, vel in quibus ab hac perfectione exor-
bitaverit, vel in quibus in hac perduraverit.

VIII. Quare monachi vocarentur, vel primò cœnobita
instituerentur.

IX. Quomodo de vita monastica germinaverit ana-
choretica.

X. Quod sicut monastica vita sub Evangelii honore,
ita qui ab hac discesserunt sub legis terrore per-
manserunt.

XI. Quod omnes apostoli vere fuerunt monachi.

XII. Qua id probetur ratione pariter et auctoritate.

XIII. Quod nullum inconveniens sequeretur, si
omnis homo perfectus monachus haberetur.

XIV. De differentia clericorum et monachorum se-
cundum regulam eorum.

XV. Qua necessitate constringimur dicere regulam
canonicorum regulam monachorum inferiorem existere.

XVI. Quare S. Augustinus regulam canonicorum
vellet componere, cum sciret regulam monachorum
ante perfectiorem existere.

INCIPIIT LIBER QUARTUS.

369 [CAP. I.] D. Ut video, instantis mane diei dat finem gratæ quieti. Unde compelleris surgere, et ea quæ sunt proposita animadvertere.

M. Quia ad perfectam totius quæstionis absolutio- nem compellor ascendere usque ad apostolorum primitivæ Ecclesiæ institutionem, dignum irrefragabilem auctoritatem eorum orthodoxorum introducere, cui nullus audeat contradicere, quosque constat ex ipsa nos verius et perfectius instruere.

D. Hoc fateor mihi multum placere, si etiam eorum verba digneris ponere, ut, sicut non tuæ, sed Ecclesiæ auctoritati creditur, ita ipsius Ecclesiæ verbis roboretur quod dicitur.

M. Faciam ea quæ sunt necessaria, vitans, in quantum possum, superflua.

D. Adsit igitur tibi Spiritus sancti gratia!

M. Post adventum igitur spe ejusdem Spiritus sancti, procul fugato omni servili timore, omnes apostoli de illo suo conclavi prorupere, et verbum Dei patenter primum quidam Jerosolymis prædicare, dein se in toto mundo dispersere. A quanta autem perfectione ea multitudo quæ primo Jerosolymis crediderat ab apostolis instituebatur, manifestissimo Lucæ evangelistæ testimonio in ipsorum Actibus declaratur: *Multitudinis, inquit, credentium erat cor unum et anima una, nec quisquam eorum quæ possidebat aliquid suum esse dicebat; sed erant illis omnia communia, neque enim quisquam egens erat inter illos: quotquot enim possessores agrorum aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant, et ponebant ante pedes apostolorum, dividebatur autem singulis prout cuique opus erat (Act. IV, 32).*

[CAP. II.] D. De multitudine Jerosolymis congregata et quanta perfectione sit inchoata nulli dubium videtur, dummodo in aliis mundi partibus ab aliis apostolis in eadem perfectione Ecclesiam inchoasse monstremus.

M. Firmissime tene omnes apostolos sicut unam doctrinam habuisse, ita in una perfectione omnem Ecclesiam instituisse. Absit enim ut, cum multitudo cor unum et animam unam habuissent, apostoli, ipsius doctores, alius in alia consuetudine alias instituissent Ecclesias!

D. Vellem tamen audire qua id probares auctoritate.

[CAP. III.] M. Ut ecclesiastica historia testatur, Petrus Romæ prædicans Ecclesiam in eadem qua Jerosolymis perfectione æquavit; post Marcum evangelistam discipulum ejus cum ipso Evangelio quod scripserat sua auctoritate in omnem Ægyptum primo delegavit. Marcus autem in Ægypto Evangelium prædicavit. Post in hoc Alexandriam migravit, ibique, sicut apostoli Jerosolymis, et Petrus magister ejus Romæ, primus Ecclesiam informavit. Introducitur

A autem in ipsa ecclesiastica historia quidam, Philo nomine, narrans de omni Alexandrina Ecclesia, sub Marco instituta evangelista, qui sermone veracissimus, ipsum Petrum Romæ vidit, et quæ a Petro et Marco didicerat, omni Ecclesiæ indubie conscripserat. Tanta enim refertur multitudo virorum credentium ac mulierum primo ingressu Marci evangelistæ, exempla sobrietatis ejus et continentiæ congregata, ut etiam conversatio eorum qui per ipsum crediderant, et vita totius abstinentiæ et frugalia eorum, sobriaque convivia librorum memoriæ mandarentur. Hæc igitur omnia idem Philo describens in libello quem de vita theorica vel supplicum attitulavit, nihil omnino vel de proprio vel extrinsecus addidit. Dicit itaque primo omnium quod renuntiaverint cunctis facultatibus suis qui sub apostolis crediderint, bonaque sua fratribus tradiderint; deinde quod omnes vitæ sollicitudines procul abjecerint, et, extra urbem egressi, in hortulis vel exiguis quibusque agellulis vixerint, refugientes imparis propositi consortia et vitæ dissimilis contubernia, scientes hæc omnia impedire qui volunt arctam viam incedere. Vides igitur quod in una perfectione et in una consuetudine Ecclesia hic in Alexandria et in Ægypto sit inchoata, qua illa prima sub apostolis Jerosolymis congregata, et illa sub Petro Romæ initiata.

[CAP. IV.] D. Manifestum est, quoniam idem narrat de Ægyptiis Alexandrinis, quod et de his qui primo crediderant Jerosolymis; nam ut videtur et ipse se habet ordo verborum, et ipsa perfectio renuntiatorum, videtur Ecclesia inchoasse a vita monachorum.

M. Si vis omnia Scripturarum consulere testimonia, nihil aliud videntur dicere quam Ecclesiam inchoasse a vita monastica, sicut se habent hæc verba sequentia. « In multis, **370** inquit Philo, orbis terræ partibus est hoc genus hominum apostolos sequentium. -- Oportebat, inquit, profecto hujus boni participem fieri omnem Græciam, omnemque Barbariam. In Ægypto tamen major est copia per singula quæque territoria, præcipue in Alexandria. Nam optimus quisque ex omnibus locis, velut ad uberis patriæ glebam, festinus accurrit colonus. -- Est, inquit, in singulis locis consecrata domus orationis, quæ appellatur semnion vel monasterium, quod interpretatur « honestorum conventiculum. » In quo, inquit, honestæ vitæ celebrant mysteria, nihil in eo reservantes, nisi legis tantum libros, volumina prophetarum, et hymnos et his similia, quibus in perfecta exercentur disciplina. -- Ab ortu autem, inquit, diei usque ad vesperum in his ducunt studium, -- « habent etiam, inquit, disputationes quasdam et interpretationes veterum virorum, qui auctores eorum extiterunt, qui illis normam intelligentiæ et perfectæ vitæ monimenta reliquerunt, quorum illi, velut itineris sui ducum et auctorum, instituta

pariter sequuntur et morem. Procul dubio autem eorum duces et auctores apostoli dicuntur, quorum instituta pariter et mores sequuntur. « Rursum, inquit, non solum intelligunt subtilius hymnos veterum, sed et ipsi faciunt novos in Deum, omnibus eos et metris et sonis honesta magis et suavi compage modulantes. »

D. Hæc omnia, sicut frequentius leguntur, videntur monachi facere, ita illis specialiter videntur convenire.

M. Vide adhuc quod illis magis ascribatur; nam ita prosequitur: « Continentiam vero, velut fundamentum quoddam, primo in animo collocant, et ita demum reliquas super ædificant virtutes. Cibum potumque nullus eorum capit ante solis occasum, videlicet tempus lucis cum philosophiæ studiis, curam vero corporis cum nocte sociantes. Nonnulli post triduum in communionem veniunt cibi, quos edacior studiorum fames perurget. Quidam autem in sacrorum voluminum lectione ita inflammantur, ut nec quarto nec quinto, sed sexto demum die, non tam desideratum quam necessarium corpori indulgeant cibum. Vinum nemo in gustu contingit, sed nec quamlibet carnem, tantum autem sit eis aqua poculum, panis cum sale cibus et hyssopum. »

D. Palam est quod ex auctoritate istorum oritur vita monachorum.

[CAP. V.] M. « Adhuc, inquit, habitant per se viri seorsum, et per se feminæ deorsum, in quibus grandævæ sunt virgines, integritatem servant, non ex necessitate, sed ex devotione; non solum animo, sed et corpore consecratæ, indignum ducentes libidini mancipare vas ad capiendam sapientiam præparatum, et edere mortalem partum, a quibus divini verbi concubitus sacrosanctus et immortalis expetit, ex quo posteritas relinquatur nequaquam corruptelæ mortalitati obnoxia. »

D. Hinc auctoritatem ducere videntur moniales quæ sacro velamine velantur

[CAP. VI.] M. Vis autem adhuc scire a quanta perfectione omnis Ecclesia ab apostolis institueretur? contemplare quid ab eodem viro subjungeretur: Omnis, inquit, lex istis viris videtur animali esse similis, quod corpus quidem habeat, ipsam litteram, et ea quæ secundum litteram observantur; animam vero, occultum in littera spiritalem et invisibilem sensum, ut ab apostolis sunt docti, contemplantur. »

D. Hi viri probantur omnem legem transcendisse, et perfecte vereque sub Evangelio vixisse.

M. Videntur tibi perfectissimorum hi monachorum instituta non habuisse, quæ post eos monachi usque in hodiernum diem vix potuerunt ab his tradita custodisse? Quod autem constat Jerosolymis factum de Ecclesia et Romæ a Petro, in Galatia, Bithynia, Cappadocia; et in Ægypto et in Alexandria a Marco; hoc fecit Thomas in Parthia, Matthæus in Æthiopia, Bartholomæus in citeriore India, Andreas in Achaia, Joannes in Asia, Simon et Judas in Perside, utriusque Jacobi in Judæa, Philippus in Scythia, Mathias in

A Samaria. De Paulo autem quid dicetur, a quo quid quid erat in Jerusalem et in Illyricum mare Evangelio repletur?

[CAP. VII.] D. Quia igitur in qua perfectione, in qua institutione omnis Ecclesia sub omnibus apostolis primo institueretur te satis probasse videtur, superest ut etiam dicas qua de causa, quid impedi- menti pateretur quod in hac perfectione minime perseverare sineretur, vel in quibus ab hac perfectione exorbitasse, vel in quibus in semel incepta perfectione perseverasse comprobaretur.

M. Licet hoc meis verbis cito possem facere, malo tamen nulli contradicendam auctoritatem adducere. In XXIV enim sanctissimorum Patrum collationibus et totius apostolicæ perfectionis institutorum, qui in terris positi omnium sapientium judicio probantur, non tantum apostolicam, sed etiam vitam duxisse angelicam, ita de his omnibus luce clarius constat expositum. « Itaque, inquit prædictus Collationum liber, cœnobarum, id est perfectissimorum monachorum, disciplina a tempore prædicationis apostolicæ sumpsit exordium. Nam talis Jerosolymis illa omnis credentium multitudo, quæ in Actibus apostolorum describitur. *Multitudinis autem credentium erat cor unum et anima una* (Act. iv, 32), et cætera quæ in Actibus apostolorum sunt inde subjecta. — Talis, inquit, erat tunc omnis Ecclesia, quales nunc perpaucos in cœnobiis invenire difficile est. Sed cum apostolorum excessu tepescere cœpisset credentium multitudo, ea vel maxime quæ ad fidem Christi de alienis ac diversis gentibus confluebat, a quibus apostoli pro ipsis fidei rudimentis et inveterata gentilitatis consuetudine nihil amplius expetebant, nisi ut ab immolatiis idolorum, et fornicatione et suffocatis et sanguine temperarent; atque ista libertas, quæ gentibus, propter infirmitatem primæ credulitatis, indulta est, etiam illius Ecclesiæ perfectionem, quæ Jerosolymis consistebat, paulatim contaminare cœpisset, et crescente quotidie vel indigenarum numero vel advenarum, primæ illius fidei refrigesceret fervor, non solum hi qui ad fidem Christi confluerant, verum etiam illi qui erant Ecclesiæ principes, ab illa restrictione laxati sunt. Nonnulli enim, existimantes id quod **371** videbant gentibus pro infirmitate concessum sibi etiam licitum, nihil se detrimenti perpeti crediderunt, si cum substantiis ac facultatibus suis fidem Christi confessionemque sequerentur. Hi autem, quibus apostolicus inerat fervor, memores illius pristinæ perfectionis, descendentes a civitatibus suis illorumque consortio qui sibi et Ecclesiæ Dei remissioris vitæ negligentiam licitam esse credebant, in locis suburbanis ac secretioribus commanere, et ea, quæ ab apostolis per universum corpus Ecclesiæ generaliter memineraut instituta, privatim et peculiariter exercere cœperunt, atque ita coaluit ista quam diximus discipulorum qui se ab illorum contagio sequestraverant disciplina. Qui paulatim, tempore procedente, segregati a credentium turbis ab eo quod conjugis

abstinerent, et a parentum se consortio mundique ipsius conversatione secernerent, monachi seu monaziantes a singularis ac solitariae vitae districtione nominati sunt.

[CAP. VIII.] Unde consequens fuit ut, ex communionem consortii cœnobitæ, cellæque ac diversoria eorum cœnobia vocarentur. Istud ergo solummodo fuit antiquissimum monachorum genus, quod non solum tempore, sed etiam gratia primum est, quod per annos plurimos inviolabile usque ad abbatis Pauli vel Antonii duravit ætatem, cujus etiam nunc adhuc in districtis cœnobiis cernimus sedere vestigia.

[CAP. IX.] De hoc perfectorum numero, inquit, et, ut ita dixerim, secundissima radice sanctorum etiam anachoretarum post hæc flores fructusque prolati sunt, cujus professionis principes, hos quos paulo ante commemoravimus, sanctum scilicet Paulum vel Antonium novimus existisse; qui non, ut quidam, pusillanimitatis causa, nec impatientiæ morbo, sed desiderio sublimioris perfectus contemplationisque divinæ, solitudinis secreta sectati sunt, licet eorum prior, necessitatis obtentu, dum tempore persecutionis affinium suorum devitat insidias, eremum penetrasse dicatur. Ita ergo processit ex illa quæ diximus disciplina aliud perfectionis genus, cujus sectatores anachoretæ, id est secessores merito nuncupantur, eo quod nequaquam contenti hac victoria, quæ inter homines occultas insidias diaboli calcaverunt, aperto certamine ac manifesto conflictu cœmonibus congregari cupientes, vastos eremi recessus penetrare non timeant, ad imitationem scilicet Joannis Baptistæ, qui in eremo tota ætate permansit, Eliæ quoque et Elisei atque illorum de quibus Apostolus ita commemorat: *Qui erant in melotis, in pellibus caprinis, angustiati, afflicti, agentes, quibus dignus non erat mundus, in solitudinibus errantes, in montibus et speluncis, et in cavernis terræ* (Heb. xi, 37).

[CAP. X.] D. Ut ratio et auctoritas declarat, sub apostolis sicut apostolicæ perfectionis omnis Ecclesia a monachis sumpsit exordium, ita in his de cætero totius perfectionis remansit privilegium; et sicut umbra legis cum Synagoga, lux autem vera cum Ecclesia, ita omnes qui ab hac perfectione se sequestraverunt, sub legis terrore permanserunt, sola autem monastica vita, quod est perfecta et primitiva Ecclesia et ab hoc apostolica, sub Evangelii honore permansit.

M. Considerastine in supradicta auctoritate hujus vocabuli, quod est *monachus*, definitionem, vel quare monachi vocarentur qui a cæterorum contagio segregarentur?

D. Patet, sicut ibi dicitur, quia omni mundo, sicut apostoli eorum iustitiam, renuntiaverunt, et a remissionibus, turbis et parentum consortio, mundique totius contagio segregati, monachi seu monaziantes, id est singulares vel solitarii a singularis vitae sanctitate sunt nominati.

M. A qua forma sunt ita informati?

[CAP. XI.] D. Nonne tibi dixi, ab apostolis suis institutoribus?

M. Si igitur omne quod aliquid informat, necesse est a se formati in se formam habere, constet autem monachos, in quantum sunt monachi, ab ipsis formam sumere, ergo omnes apostoli monachi veri fuerunt.

D. Hoc nusquam legitur, et tamen ex his quæ dicta sunt sequitur.

[CAP. XII.] M. Nonne legitur apostolos omni mundo renuntiasse, ab omni conjugio segregatos esse, seipsos abnegasse, Christum secutos fuisse, Christo obedientes usque ad mortem existisse?

D. Hoc ubique legitur manifeste.

M. Hæc autem omnia observare est monachus esse. Legitur ergo apostolos monachos fuisse.

D. Hoc dico quod hoc vocabulo, quod est *monachus*, non sunt vocitati.

M. Nonne monachus Græce, Latine dicitur *singularis vel solitarius*?

D. Quis hoc negat?

M. Erant autem apostoli in sanctitate singulares et in hujusmodi tecto habitaverunt, mente solitarii. Hoc ergo quia ubique in libris esse Latine dicuntur, Græce ergo monachi fuisse leguntur. Amplius. Non est curandum quo quis nomine vocetur, cum id quod nomen significat esse probetur, alioquin magna contrarietas in multis rebus sequeretur. Si enim statim id esset quod quisque diceretur, sicut tu superius dixisti, adhuc Judas apostolus haberetur; et e converso quam cito aliquis sanctus vocaretur, illico in virtute consummatus probaretur. Unde res absurdissima eveniret et contraria, ut nulli pro adipiscendis virtutibus deberent laborare, sed solo se virtutum nomine vocitare. Unde quod in nominibus sanctius diceretur, ut Deus ipse coleretur.

D. Vere fateor, ab his quiescere cogor.

M. Nonne fuerunt apostoli justis, castis, sanctis, mansuetis, prudentes, sapientes, fortes, discreti, patientes, obedientes, charitativi?

D. Qui hoc negat, fidem non habet.

M. Docuerunt autem homines justos, castos, sanctos, mansuetos, prudentes, sapientes, fortes, discretos, patientes, obedientes esse et charitativos. Ergone docentes homines has virtutes possidere, ipsi seipsos ab his virtutibus docendo evacuaverunt?

D. Quis hoc, vel insanissimi capitis, dixerit quod hos apostolos crediderit?

M. Hoc videntur illi facere, qui nolunt apostolos fore monachos concedere.

D. Ego, ut verum fatear, nunquam cogar id dicere.

372 M. Sicut ergo apostoli docentes alios sanctos charitativos, etc. esse, hoc quod docuerunt ipsimet suere, ita docentes monachos vivere, ipsi vere monachi existere. Tandem ut de aliis taceam, nonne tibi videtur verus monachus fuisse Paulus, quem constat dixisse: *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi per quem mihi*

mundus cruciatus est et ego mundo! (Gal. vi, 14.) Nonne omnes fuere veri monachi, cum omnibus hoc conveniret: *Habentes victum et vestitum, his contenti simus?* (I Tim. vi, 8.) Quid tibi videtur dixisse Paulum: *Volo autem omnem hominem esse sicut meipsum* (I Cor. vii, 7), nisi verum monachum? non enim voluit omnem hominem esse apostolum, maxime, cum dicat in alio loco: *Nunquid omnes apostoli?* (I Cor. xiii, 19.)—*si totum corpus oculus, ubi auditus?* (ibid., 17.) [CAP. XIII.] Ipse autem huic mundo renuntians, se a conjugio et a totius mundi contagio sequestravit, contentus victu et vestitu, et secutus Christum seipsum abnegavit. Hoc autem est esse monachum. Unde, quia omnem hominem voluit esse sicut seipsum, omnem ergo hominem voluit esse monachum.

D. Si autem omnis homo esset monachus, cito periret mundus, quia si nullus generaret, nullus generaretur; unde etiam in tempore Pauli, vel non multo post eum, mundum finisse sequeretur. Quid igitur de his sanctis, qui post eum usque ad finem sæculi fuerunt, diceretur?

M. Constat esse electorum numerum certum atque diffinitum; mundus autem pro nullo alio adhuc stare probatur, nisi ut hic numerus electorum paulatim de ipso colligatur. Unde sequi videtur, si in tempore Pauli omnis homo perfectus monachus haberetur, electorum numerus uno tempore cito accelleretur, qui postea paulatim colligi videretur.

D. Verumtamen privilegium apostolicæ dignitatis, quod probatum est a tempore apostolicæ prædicationis veros monachos usque ad nostra tempora possidere, id regulares canonici eodem modo videntur implere. [CAP. XIV.] Nam omni mundo renuntiant, seipsos sibi abægant, a conjugio et mundi contagio, contenti victu et vestitu, se segregant, obedientiam usque ad mortem præpositis suis promittunt. Hoc autem quia vita est monachorum, videtur ergo ut ab hac non differat regularium canonicorum.

M. Quia video nihil tibi sufficere, debeo tecum serius agere. Dic igitur quis fecit eorum regulam?

[CAP. XV.] D. Absque aliis præcipue tamen sanctus Augustinus.

M. Dic etiam, Nonne in tempore beati Augustini fuere omnes monachi sicut sanctiores, ita magis quam nunc omni Ecclesiæ celebriores?

D. Nam ipse Augustinus vitam monasticam multoties dixit vere apostolicam, quam dixit nec satis posse admirari, nec, ut dignum erat, sermone laudari.

M. Sicut autem ipsa vita etiam suo testimonio probatur esse vere apostolica, ita in ipsa fuere a tempore apostolorum ipsorum instituta. Nam sicut ipsam vitam apostoli statuere, ita aut ipsi aut æqui apostolici viri huic instituta tradidere.

D. Quod videris dicere, nulli fas est contradicere.

[CAP. XVI.] M. Si igitur hæc vita ejus testimonio est vere apostolica, in qua ante ejus tempora fuerunt apostolorum instituta, cur sanctus Augustinus instituit regulam canonicorum, dando omnino alia instituta, quam scivit ante sua tempora ab apostolis vel ab ejus sequacibus huic vitæ tradita esse? vel si eandem voluit esse regulam canonicorum, quæ est monachorum, cur non est contentus, sicut apostolica vita, ita et apostolica regula, et monachorum disciplinis pariter et institutis?

D. Hic me video deficere, quare te decet nodum exsolvere.

M. Aut igitur sanctus Augustinus regum canonicorum eandem æque apostolicam voluit esse cum illa quæ est monachorum, aut superiorem et sanctiorem, aut inferiorem et minus sanctiorem.

D. Ut videtur, eandem.

M. Si eandem voluit esse, non tantum superfluum invenitur, sed etiam contrarius fuisse iudicabitur: erat enim superfluum ut intelligeret eandem, et insuper componeret aliam; contrarius ut intelligeret ejusdem regulæ eadem instituta, et tamen daret multo remissiora et ob hoc diversa. Carnes enim comedere in septimana tribus diebus absque festis, uti lineis mollibus et candidissimis, et multo brevius agere divinum servitium et levius, quis non videat esse diversum et multo remissius ab his qui abstinent a carnibus, asperis vestiuntur laneis, et omnibus vestibus huic mundo abjectissimis, et qui magis occupantur in psalmis et divinis disciplinis? Insuper iudicabitur ipsis apostolis et apostolicis viris præiudicium fecisse, quorum regulam in id quod est remissius probatur immutasse. Illos etiam videtur magno præmio privare, quos constaret in regula monachorum majora instituta observando, majus præmium expectare.

D. Omnia videntur falsa et sancto Augustino contraria.

M. Non ergo intellexit Augustinus canonicorum eandem regulam esse et monachorum.

D. Age, intellexerit canonicorum multo altiore et sanctiore regula monachorum.

M. Si igitur eam voluit esse multo superiorem et sanctiorem, contrarius sibi erat dando multo levior et remissior. Unde sequitur quod levior et remissior regula canonicorum multo altius habeatur quam altior et sanctior regula apostolorum et monachorum. Unde res mira colligitur et contraria, ut quanto quis remissius conversetur, tanto altior et sanctior esse probetur. Unde etiam regula canonicorum non est jam apostolica, sed super apostolos et apostolicos viros composita.

D. Ergo omnibus apostolis contraria.

M. Noluit ergo Augustinus eam superiorem esse, nec sanctiorem.

D. Ut videtur, necessitate constringimur dicere regulam canonicorum inferiorem esse et minus sanctiorem regula monachorum. **373** Unde merito quaeritur quæ causa sanctum Augustinum hanc non

adeo perfectam compulisset componere, cum ante sua tempora perfectiorem, utpote apostolicam monachorum regulam sciret existere.

M. Si Adam datam sibi a Conditorē naturalem legem cum sua posteritate vellet custodisse, nullo modo videretur necesse legem cum prophetis postea Deum tradidisse. Unde si legem et prophetas vellet spiritaliter observasse, ut scriberetur Evangelium non esset necesse. Hoc est enim esse rotam in rota, Evangelium in propheta. Unde consequens fuit: Si Evangelia ab omnibus diligenter observarentur, nec canones nec quælibet regulæ superponerentur. Nam quicumque justus et perfectus vellet per omnia, ut præcipit Evangelium, vivere, huic non esset necesse, sicut nec ipsis apostolis alia sub lege vel regula vivere. Quapropter sicut Filius Dei voluit, quærens hominem ad ipsum se deprimere, ita operuit omnem sanctam Scripturam, ut hominem retraheret, ad ipsum condescendere, ut qui naturalis legis transgressor haberetur, scripta lege et prophetis admoneretur. Porro hæc si transgrederetur, scripto Evangelio retraheretur; et rursum si Evangelio minus cautus intenderet, vel canonibus, vel quibuslibet regulis se subderet. Unde indubitanter colligitur, si vellet clerici in tempore Augustini recte sub Evangelio vivere, vel aliis perfectioribus regulis se subdere, superfluum esset et etiam periculosum aliam his regulam scribere. Et sicut omnem Scripturam ab initio monstratum est cum homine condescendisse, ita oportuit Augustinum suam regulam his qui tunc erant condescendendo composuisse, scilicet ut quos vidit nec districte sub

A Evangelio ut ipsos apostolos vivere, nec se ut eorum sequaces districtiori regulæ alicui sanctorum subdere, his deberet condescendendo talem regulam facere, ut qui non possent altius ascendere, in hac communi possent vivere.

D. Recte te constat hoc discrevisse, unde jam constat me sagaciter perpendisse etiam beatum Benedictum in aliquo monachis condescendisse, cum his vini licentiam probatur indulsisse. Dicit enim se legisse monachorum omnino vinum non esse. Unde quia suis temporibus id monachis non potuit, ut ipse testatur, persuaderi, hunc illis in vino condescendisse a quolibet potest videri. Quare, simili modo si posset beatus Augustinus clericis omnibus persuadere ut ab his quæ his indulsit vellet abstinere, quis non videat hoc illum libenter voluisse facere?

M. Ideo semper clerici infirmiores esse his probantur, quibus non adeo condescendisse ab illa evangelica perfectione beatus Benedictus, ut cæteri magistri districtioris regulæ judicantur. Verumtamen fateamur est necesse sanctum Augustinum summæ discretionis in hac regula exstitisse.

D. Nullus hoc poterit ignorare, qui cupit et qui potest libros suos perlucido oculo perlustrare. Unde quia dicis regulam monachorum de regula quasi de fonte derivasse apostolorum, summopere necesse est te demonstrare monasticam cum regula apostolica per omnia concordare.

M. Imminens S. Nicolai festivitas compellit nos sibi insistere. Unde compellimur quartum librum distinguere, cujus ad hoc possumus prece juvari.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI QUINTI.

I. Qui et quam incomparabiles vtri fuerint qui monachorum regulam composuerunt.

II. Quæ sit regulæ beati Benedicti concordia cum perfectione evangelica.

III. Ubi erigatur in Evangelio scala quam vidit Jacob in somnio.

IV. Quod eadem scala erigatur in regula quam vidit Jacob in somnio, et Christus erexit in Evangelio.

V. Cur in Evangelio octo graduum dicatur, cum in regula in duodecim distinguatur.

VI. Quod qui primus in Evangelio gradus dicitur, in regula in tres dividitur.

VII. Quod qui secundus in Evangelio ponitur, in regula quartus intelligitur.

VIII. Quod qui tertius in Evangelio habetur, quintus in regula esse probetur.

IX. Quod qui quartus in Evangelio contextitur, in sextum et septimum in regula subdividitur.

X. Quod qui in Evangelio quintus notatur, in regula octavus habeatur.

XI. Quod sextus in scala evangelica, id est in tres, nonum, decimum, undecimum dividatur in regula.

XII. Quod qui septimus in Evangelio demonstratur,

in regula auodecimus habeatur.

XIII. Quod in Evangelio primus et octavus idem sit gradus.

XIV. Quare in regula scala humilitatis in duodecim gradus dividatur, et nulla alia virtus ad hoc assumitur.

XV. Quomodo, si ambæ regulæ attendantur, jure monachi canonicis præferantur.

XVI. Quod privilegium suæ dignitatis monachi habeant, quod canonici non possideant.

XVII. Quod non debeant canonici prohiberi, si volunt monachi fieri.

XVIII. De privilegio quod se dicunt quidam habere, ut se non debeant canonici monachos facere.

XIX. Quod inconueniens sequatur, si hoc privilegium generaliter recipiatur.

XX. Quod exemplum beatissimi Martini adducatur, quod omni argumento certius habeatur.

XXI. Quod sit inconueniens, nec necesse canonicos monialibus quæ tenent regulam beati Benedicti præesse.

XXII. De vestimento monachorum sumpto a vestimento apostolorum.

XXIII. De correctione ex vitiosa divisione.

INCIPIIT LIBER QUINTUS.

[CAP. I.] D. Peracta festiuitate in eadem versamur A necessitate. Unde necesse est te persolvere quod scis me ex debito deprecere.

M. Monachorum regulam plerique composuere qui incomparabilis sanctitatis viri exstiteret, de quibus B. Pachomius Regulam monachorum ab ipso angelo de cœlo dictatam, non videlicet ut hominis, sed ut diuinum oraculum monachis tradidit. B. autem Basilius, qui Dei testimonio columna usque in cœlum erecta exstitit, qui igneis linguis loquebatur, omnibus in Cappadocia monachis regulam tradidit. Post quos sanctissimus Benedictus, qui, ut dicitur, plenus spiritu omnium justorum ipsius diuinitatis secreta penetravit, regulam monachorum dictavit. De quibus tibi sufficit unam eligere, de qua coner quod hortaris ostendere.

D. Licet primus eorum de cœlo dictatam tradidisset, secundas autem igneis linguis suam edidisset, tamen beatissimi Benedicti Patris latinorum monachorum Regulam debes assumere, de qua summam concordiam cum evangelica perfectione necesse est te ostendere.

[CAP. II.] M. Credo non intelligitur dignior apostolorum regula quam ipsa quatuor Evangelia, quæ sicut sunt omnium doctrina doctrinarum, ita omnium regula regularum. Quare, si tibi placet, quæcunque sunt in his præcepta altiora et perfectiora, et solis apostolis dicta, et congrua excipe, ut iis, si possit fieri, conferatur beatissimi Benedicti Regula.

374 D. Bene multum, nam jam video in uno C Matthæi Evangelio omnia altiora posse monstrare, uno insimul loco. Hic autem est, ubi Dominus, relicta turba in loco campestri, in montem ascendit, et solos apostolos docebat dicens: *Beati pauperes spiritu (Matth. v, 3)*, etc. Ideo etiam cum solos apostolos doceret, in montem ascendit, indicans se tam alta præcepta apostolos docere, ad quæ non posset relicta turba ascendere.

M. Apostolos ergo sicut secum altius præ cæteris voluit in montem ducere, ita per hæc quæ ibi docuit, altiora voluit eos præ cæteris perfectius et altius in cœlum ascendere. Unde ibi dignatus est altissimam octo beatitudinum, quod est octo graduum scalam in cœlum usque erigere, quam nulli nisi contemptores mundi perfectissimi in his beatitudinibus, ut ipsi apostoli, valerent conscendere.

[CAP. III.] D. Ut videtur hic erecta est illa scala, quam Jacob in somnis videbat, cuius summitas cœlos tangebatur, per quam ascendentes et descendentes angelos cernebat: de quo etiam loco quam terribilis esset adungebat.

CAP. IV.] M. Contemplare igitur et diligenter perpende quia beatissimus Benedictus eandem scalam quam vidit Jacob in somno, et quam erexit Jesus discipulis suis in monte, in Regula sua se testatur

erigere, ut probentur monachi hanc ascendendo eandem summitatem cœli attingere, quo Christus suos discipulos in scala a se in monte erecta voluit ascendere.

D. O Dei gratia cum summa gloria!

M. De hac enim scala sic dixit in Regula (cap. 7): *Unde, fratres, si summæ humilitatis volumus culmen attingere, et ad exaltationem illam cœlestem, ad quam per præsentis vitæ humilitatem ascenditur, volumus velociter pervenire, acibus nostris ascendentibus, scala erigenda est illa, quæ in somno Jacob apparuit, per quam ei descendentes et ascendentes angeli monstrabantur. Non aliud sine dubio descensus ille et ascensus a nobis intelligitur, nisi exaltatione descendere et humilitate ascendere, etc.*

B [CAP. V.] D. O vere sanctissimum hominem, qui ipsius diuinitatis secreta penetravit, dum in spiritu Jacob non aliam hanc scalam vidisse testatur, nisi quam ipse in Regula sua erexisse monstratur. Quid est autem quod hæc scala a Christo in monte octo graduum, id est octo beatitudinum, esse docetur, in Regula autem a beatissimo Benedicto duodecim graduum esse perhibetur, vel cur hic duodecim, ibi autem octo graduum esse dicitur, vel quomodo idem esse duodecim, quod esse octo graduum intelligitur?

M. Primo duodecim erant apostoli, quibus a Domino in monte contextitur scala evangelica. Unde ut se beatus Benedictus, non aliam quam duodecim apostolorum vitam indicaret instituere, voluit scalam evangelicam in sua Regula duodecim gradibus distinguere; qui duodecim gradus sine dubio iidera intelliguntur, qui ibi octo esse dicuntur.

[CAP. VI.] D. Porro *beati pauperes spiritu, quoniam vestrum est regnum cœlorum (Matth. v, 3)*, ibi primus gradus dicitur.

M. Qui in Regula tertius ponitur, habens sub se duos, per quos ad ipsum tertium ascenditur.

D. Hoc nondum intelligitur.

M. Tertius humilitatis gradus dicitur, cum quis pro amore Dei abbati factus obediens usque ad mortem efficitur, quod nullus potest facere, nisi qui vult animam suam in hoc mundo perdere, quem sine dubio potest pauperem spiritu dicere. Vides ergo eundem esse in Regula tertium, quem Dominus in Evangelio inchoavit primum. Porro quia nullus potest, factus obediens usque ad mortem, seipsum abnegare, nisi his duobus debeat primum renuntiare, id est primum substantia mundi seipsum depauperare, et postea non amans propriam voluntatem desideria carnis a se amputare. Idcirco duo præmississe beatus Benedictus dicitur, per quos, uti dixi, ad tertium ascenditur. Primum enim de timore Dei gradum in imo hujus scalæ posuit, quia, cum *initium sapientiæ sit timor Domini (Psal. cx, 9)*, oportuit duodecim gradus in timore Dei initiari, quos con-

stat in summa ejus sapientia consummari. Cum enim non possimus Deo servire et mammonæ, timor, ne Deum amittamus, projecit mammonam iniquitatis, ut postea Deo serviamus. Secundum autem de amputando desiderio primo superposuit, quia quem constat projecta mammona Deo servire, debet a se desideria carnis abscindere, usque ascendit tertium competenter, ut factus obediens usque ad mortem, quod est animam suam perdere, quem sine dubio pauperem spiritu potest dicere.

[CAP. VII.] D. Secundus autem in Evangelio ponitur, dum *beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram* dicitur (*Matth. v, 4*).

M. Qui quartus in Regula sine dubio intelligitur. Tantum enim valet dicere: *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram*, quantum beati patientes, quoniam ipsi debent animam propriam possidere, quam in hoc mundo omnia adversa patiundo pro Christo, non se ulciscendo, quasi videntur perdere. Qui enim dixit: *Qui animam suam in hoc mundo perdidit, in vitam æternam eam possidebit* (*Luc. ix, 24*); ipse dixit: *In patientia vestra possidebitis animas vestras* (*Luc. xxi, 19*). Si igitur idem est *Beati mites* quod est patientes, beatus autem Benedictus in quarto gradu doceat esse patientes. Id est (cap. 7): *Qui præceptum Domini et in adversis et in injuriis patientiam adimplentes, qui percussi in maxillam, præbent et aliam, auferenti tunicam dimittunt et pallium, angariati milliarium vadunt et duo, cum Paulo apostolo falsos fratres et persecutionem sustinent, et maledicentes se benedicunt*. Igitur idem gradus in Regula intelligitur qui in Evangelio secundus primo superponitur.

[CAP. VIII.] D. Tertius autem in Evangelio subnectitur, cum *Beati qui nunc lugent, quoniam ipsi consolabuntur* subjungitur (*Matth. v, 5*).

M. Hic est idem qui quintus in Regula ponitur, qui sic a beato Benedicto intexitur: **375** *Si omnes, inquit, cogitationes malas, cordi suo advenientes, vel mala a se absconse commissa per humilem confessionem abbati non celaverit suo*. Si igitur humilem confessionem etiam de cogitationibus facere, hoc est eos hic lugere, qui postea consolabuntur. Quintus ergo in Regula, et tertius in Evangelio unus esse concluduntur.

[CAP. IX.] D. Quartus autem in Evangelio ita contextitur, dum *Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur* subintroducitur (*Matth. v, 6*).

M. Is in sextum et in septimum hac ratione in Regula subdividitur. Qui enim esurire et sitire justitiam dicitur, hic nimium justus esse probatur; qui autem nimium justus dicitur, hic seipsum nimium debet accusare, sicut scriptum est: *Justus in principio accusator est sui* (*Prov. xviii, 17*); et: *Quanto major es in omnibus, humilia teipsum* (*Eccli. iii, 20*). Nimium autem justum seipsum accusare, id duobus modis debet facere, scilicet omni vilitate vel extremitate contentus esse, quod est sextum gradum

humilitatis in Regula ascendere, et rursus omnibus se humiliorem et viliorem aliis in exemplum sua lingua pronuntiare, quod est septimum humilitatis gradum in Regula consummare. Hoc quia utrumque qui esurit et sitit justitiam debet facere (*Matth. v, 6*), ergo quartus gradus scalæ evangelicæ subdividitur in sextum et septimum Regulæ.

[CAP. X.] D. Quintus autem ita in Evangelio subnotatur, cum *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur*, a Domino subjungatur (*Matth. v, 7*).

M. Qui octavus humilitatis gradus in Regula ita esse dicitur (cap. 7); *Si nihil agat monachus, nisi quod communis monasterii Regula, vel majorum cohortantur exempla*. Quis enim non videat valde hos esse misericordes, quos cum constet sicut justos nulla sub lege teneri, tamen ut aliis condescendendo possint misereri, debeant sub communi monasterii Regula tantum coerceri, scilicet ut omnibus omnia fiant, ut omnes lucrifaciant. Hoc ergo quia misericordes debent facere, vides ergo quintum evangelicæ et octavum Regulæ unum eundemque existere.

[CAP. XI.] D. Porro sextus gradus in scala evangelica intexitur, cum *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt* subintroducitur (*Matth. v, 8*).

M. Hic ergo in Regula in tres derivatur, cum nonus, decimus, undecimus pronuntiatur ut Deum videre promereatur, ne munditiam cordis videatur etiam otioso verbo offuscare; non debet linguam suam taciturnitate clausam nisi ad interrogationem reserare, unde debet non facilis in risu existere, sed, cum loquitur, leniter et sine risu, humiliter cum gravitate, et pauca verba et rationabilia dicere; quod quia totum mundus corde debet consummare. Vides ergo sextum in Evangelio se in tres in Regula derivare.

[CAP. XII.] D. Septimus autem in Evangelio nobis ascendendus demonstratur, cum *Beati pacifici, quoniam ipsi filii Dei vocabuntur* super cæteros collocatur (*Matth. v, 9*).

M. Qui duodecimus in Regula cæteris præfertur (cap. 7), si non *solum corde monachus, sed etiam ipso corpore humilitatem videntibus se semper indicat, id est in opere Dei, in oratorio, in monasterio, in horto, in via, in agro, vel ubicunque sedens, ambulans, vel stans, inclinato sit semper capite, defixis in terram aspectibus*, etc. Quis autem non videat valde hunc esse pacificum, cujus corpus adeo efficitur mansuetum, ut sicut suo spiritui nihil in nullo loco perpetret contrarium, ita nulli proximorum se videnti quod vel oculis displiceat, ponat offendiculum? Pacificus enim hic minime esse probatur, cujus adhuc corpus spiritui reluctatur, nec pace firma perfruitur, in cujus adhuc corpore aliquod indecens vel proximo ostenditur. Hoc est enim quod Dominus dicit, duo super terram convenire, corpus a spiritu in nullo bono dissentire. Hoc est si non *solum corde monachus, sed etiam ipso corpore humilitatem videntibus*

se semper indicet, id est in opere Dei, in oratorio, in A monasterio, in horto, in via, in agro, vel ubicunque sedens, ambulans, vel stans, inclinatio sit semper capite, defixis in terram aspectibus. Quod est, secundum Ezechielem, celeste animal plenum oculis ante et retro se undique circumspicere (Ezech. 1, 18): Unde te necesse est hunc vere pacificum dicere, qui stans in duodecimo gradu Regulæ, in septimo probatur evangelicæ scalæ consistere.

D. Mirum valde videtur, si in hac vita major perfectio possidetur, quia quem constat in tanta consummatione virtutum gradus ascendere, nihil superest nisi ut summam summi certaminis coronam a justo iudice debeat recipere.

[CAP. XIII.] M. Unde cognoscas octavum gradum evangelicæ scalæ quo beati esse dicuntur qui persecutionem propter justitiam patiuntur (Matth. v, 10), non aliud intelligi debere, quam septem graduum consummatam justitiæ retinere. Et ne tanto labore in septem gradibus conquistam justitiam se amittere possint, tantum contra persecutionem hanc quia defendunt beati vocantur.

D. Ideo forsitan in octavo non aliud præmium promittitur nisi regnum cælorum quod in primo proponitur.

M. Bene intelligis, nam sicut septem diebus omne tempus volvitur, in Dominico autem die totius septimanæ initium et finis concluditur, ita omnis virtutum consummatio in his septem gradibus consumitur. In octavo autem initium et finis repetitur.

D. Quemadmodum ergo manifeste probatur, beatus Benedictus hujus in ascensu scalæ ad eandem summam gloriæ videtur perducere monachos, quo Christus in evangelica scala duodecim apostolos.

M. Hoc nulli dubitare conceditur, dum quantæ perfectionis sit stare in summo hujus scalæ his verbis ostenditur (ibid.): Ergo, inquit, his omnibus humilitatibus gradibus ascensis, monachus mox ad charitatem Dei perveniet illam, quæ perfecta foras mittit timorem (I Joan. iv, 18), per quam universa quæ prius non sine formidine observabat, absque ullo labore velut naturaliter, ex consuetudine incipiet custodire; non jam timore gehennæ, sed amore Christi **376** et consuetudine ipsa bona et delectatione virtutum, quæ jam Deus in operarium suum mundum a vitiis et peccatis Spiritu sancto dignabitur demonstrare. Nam si ad perfectam charitatem Dei quæ foras mittit timorem, sicut tu vides, monachus perducitur, Deus autem charitas ipse est, et qui manet in charitate in Deo esse Joannis testimonio dicitur. Ergo perfectus monachus in Deo esse et Deus in illo manifeste concluditur. Unde nullus permittitur dubitare quin monachus perfectus regnum Dei, ut sui Patris, debeat hæreditare.

[CAP. XIV.] D. Quid est, rogo, quod sola humilitas in duodecim gradus dividitur, et nulla alia virtus ad hoc quasi minus idonea assumitur?

M. Nonne constitit superius inter nos, sicut humilitatem esse qua in ipsum itur Deum, ita superbiam qua in ipsum diabolum?

D. Non sum immemor unde admoneor.

M. Scis autem superbiam proclivem scalam extitisse, quæ primus homo a Deo ad diabolum probatur descendisse. Unde necesse est, si volumus a diabolo ad Deum ascendere, scalam humilitatis erigere. Sola autem humilitas, quia probatur segura, de diabolo ad Deum ascendere voluit: Ideo beatus Benedictus solam humilitatem in duodecim gradus distinguere, ut hæc sola videretur ascendere, quæ id secure sola potest facere. Unde rogo ut omnes monachi admoneantur, ut hanc adipisci præ cæteris summopere nitantur. Licet enim in ascensu hujus scalæ multitudo virtutum demonstratur, quarum tamen dum quælibet ibi titubando ascendere videtur, sola est humilitas, cui securum iter in cælum usque præbetur. Nec quælibet aliarum ascendit, nisi cujus manum hæc ductrix apprehendit.

D. Eodem modo ergo necesse est admoneantur ut superbiam præ cæteris vitare nitantur, quæ scribitur sicut omnis peccati initium, ita hæc sola ad hujus scalæ sufficit præcipitium; nec quilibet inde præcipitatur, nisi ejus manu deorsum trahatur. Pede enim superbiæ primum labitur, post ejus manu deorsum trahitur. Ibi enim omnes ceciderunt, qui iniquitatem fecerunt.

M. Vides ergo cum superbia pes et manus peccati dicatur; pes autem et manus finis et initium totius corporis videatur, quam terribile monstrum superbia, omnis peccati initium et finis indicatur, in quo omnis qui cecidit, prius lapsus monstratur. Unde quia humilitas huic contraria probatur, merito omnis qui ascendit scalam virtutum, in primo gradu cum illa associatur, et in summo stans in illa consummatur.

[CAP. XV.] D. Vere necesse est fateamur regulam canonicorum in inferiori gradu collocari, cum manifestum sit beatissimi Benedicti Regulam tam alto virtutum cubitu mensurari.

M. Amplius. Duo adhuc de jugo utriusque regulæ liberi eligantur, quibus ambæ regulæ ab initio relegantur; unus autem nondum eo ductus, ut sit omnivilitate et extremitate contentus, nec ex corde possit confiteri se omnibus humiliorem et viliorem haberi, nec per tam altum graduum iter imbecillo animo præsumat incedere, per quod Regula beatissimi Benedicti fortissimo animo suos sequaces probatur ducere. Eligat ergo Regulam sancti Augustini, quæ magis videtur infirmis condescendere. Nam nec adeo vilia et extrema in usu corporis, nec adeo ardua virtutum præcepta a suis sequacibus videtur exigere. Alter autem utpote fortiori mentis proposito, malit quæ viliora et extremiora in usu corporis, altiora etiam præcepta virtutis profitendo Regulam beati Benedicti pro Christi amore eligere; quem, inquam, eorum censes ut fortiozem et sanctiozem, ita fore Deo chariozem?

D. Qui fortiori mentis proposito pro Christi amore A quæque viliora et extremiora et virtutum præcepta altiora mavult eligere, hunc judico fortio- rem, meliorem, sanctiorem Deoque chariorem existere.

M. Si igitur ambæ regulæ et professores earum tantum attendantur, omnes qui Regulam beati Benedicti profitentur, professoribus Regulam beati Augustini ut fortiores, meliores, sanctiores ita Deo chariores esse judicantur.

D. Nihil habeo quod huic objiciatur.

M. Ergo omnis monachus, si regulam suam observat, jure canonico præferatur. Nam nisi propositum monachi altissimum judicaretur, nunquam qui regulam vult profiteri per integrum annum antea probari præciperetur, cum nihil tale in Regula sancti Augustini esse manifestetur.

[CAP. XVI.] D. Habent aliud privilegium suæ dignitatis monachi, quam non habeant canonici?

M. Magnum et ab his differens multum. Nam ut in Regula legitur, post integrum annum in patientia suscipitur, factoque officio celeberrimo dum Regulam profitetur, monachus efficitur. Ubique cooperto capite quasi superposito sepulcro, per tres dies cum Christo sepelitur, et in tertio die cum Christo resurgit, dum caput ejus, quasi aperto sepulcro, cuculla discooperitur (56), quando etiam missa super eum celebratur, et abbas dans sibi Christi pacem, hunc osculatur, quasi Christus resurgens, *Pax tibi, ego sum; pacem meam do tibi, pacem meam relinquo tibi*, eum alloquitur. Unde etiam si perseveraverit verus Christi discipulus esse probatur.

D. Quid igitur si aliquis canonicorum voluerit ad hoc privilegium sanctitatis ascendere, nunquid judicabitur id debere?

[CAP. XVII.] M. Absque dubio judicabitur debere, si tamen ad hoc a seo præposito humiliter licentiam vult quærere, nec bonum est si hoc voluerit sibi temere contradicere. Nam multi sanctorum episcoporum etiam post episcopatum se monachos fecere, quod dignum laude magis judicatur, et a nemine nisi a stultissimo vituperatur. Nam nostra etiam memoria beatus Willelmus (57) Catalaunensis episcopus, cum esset perfectus regularis canonicus, omniumque judicio probatus, terque licet subterfugisset, tandem invitatus episcopus efficitur. In quo quam sancte vixisset, nullus qui hoc scit dubitare conceditur. **377** Hic, inquam, regularis canonicus et episcopus sanctus, cujus quasi claro oculo nil latuit in omni divina Scriptura, dum testaretur Regulam sancti Augustini ad perfectionem non sufficere, voluit sicut et fecit se monachum facere, quod tantum virum nunquam constaret fecisse, si hoc sciret non licuisse.

[CAP. XVIII.] D. Quam perfectus quamque doctus fuerit omnis testatur, cui eum videre vel audire con-

(56) De hoc ritu vide si lubet, quæ diximus in commentario in Regulam S. Benedicti, cap. 58 (*Patrologiæ* t. LXVI, col. 803).

(57) Is est celeberrimus ille Willelmus de Campellis, doctor egregius, qui, assumpto canonicorum regularium habitu, initium dedit insigni monasterio S. Vi-

tigerit. Quid est igitur quod quidam aiunt se privilegium ab apostolico habere, ut nulli de canonica vita ad monasticam liceat ascendere, cum tanta auctoritate et ratione constet hanc vitam supereminere.

M. Omnia sanctarum Scripturarum volumina contemplanti nihil aliud occurrere videtur quo id non licuisse probetur, cum toties factum esse tam sancta Scriptura quam sanctorum exempla attestentur, nam ipse sanctus Augustinus, cujus Regulam habent in libro De Trinitate Dei, cum de contemplativa vita loqueretur, sic hunc locum Apostoli: Quod vir non debet velato capite orare (*I Cor. XI, 7*), exponere videtur, ut ideo vir caput non velare præcipiatur, ne dum modo velit in contemplativa vita altius ascendere ab aliquo prohibeatur. Vir enim ibi rationale mentis, quod optimum est hominis, accipitur, quod quia ad imaginem Dei factum est, ut in ejus contemplatione debeat semper ascendere, idcirco præcipitur velamen super se non habere. Unde qui prohibet hominem in contemplativa vita altius ascendere, et contra apostolum velamen super caput viri vult ponere, et contra Deum prohibet hominem creatorem suum diligere; hoc est enim, secundum Evangelium, optimam partem Mariæ eligere (*Luc. x, 42*), quod Christus solum necessarium se diligentibus videtur proponere. Nam cum Martha Mariam ab hac parte quam elegit lacrymabili querimonia vellet impedire, nequaquam Christus Mariam Martheæ ideo præcepit succurrere, dum eam laudando ad pedes ejus permisit sedere. Unde nullo modo hoc generaliter ab ullo apostolico prohibitum esse credatur, nisi forsitan in aliquo claustro, dum aliquis hoc temere facere et incompetenter nitebatur. Dato hoc quod dicitur privilegio ex necessitate, ne tale scandalum oriretur, restringebatur. Quapropter nullo modo generaliter id fieri prohibetur, licet aliquibus aliquod privilegium pro vitanda quorundam importunitate, ut tunc oportuit, daretur. Alioquin si omnibus per hoc privilegium contradiceretur, non solum beatus Willelmus supradictus episcopus, qui hoc postea fecit, in communionem Ecclesiæ non haberetur, sed multi qui hoc postea fecerunt, nec extra communionem Ecclesiæ obierunt. Quæ quia omnia Ecclesiæ contraria extiterunt, aliqui privati suo privilegio contenti erunt.

[CAP. XIX.] D. Etiam beatissimus Benedictus quomodo in Regula sua tam sacerdotes, id est episcopos, quam reliquos clericos præcipit abbati suspicere, si ipse qui totum mundum sub uno radio solis collectum conspexit, hoc contra Deum perpendit non licere.

M. Si quis monachus sit canonicus, quid tibi videtur facere?

D. Mihi, ut omnibus, apostatare.

M. Est autem apostatare a Deo deorsum descendere, actoris Parisiensis: unde extractus anno 1113, factus est episcopus Catalaunensis, atque obiisse dicitur anno 1121, viii Kal. Februarii, ut legitur in chronico Morigniacensi, sepultus apud Claramvallem, forte assumpto in extremis monastico habitu.

D. Hoc me necesse est concedere.

M. Si igitur apostatare est a Deo deorsum descendere, hoc autem qui monachus sit canonicus videatur facere: ergo qui canonicus sit monachus, probatur ad Deum sursum ascendere.

D. Nullus valet hoc contradicere.

M. Sursum autem ad Deum ascendere probatur homini licere.

D. Quis hoc potest negare?

[CAP. XX.] M. Licet ergo canonico se monachum facere. Unde perpendas quantum judicetur canonica vita a monastica distare, si de qua descendens in illa videatur apostatare, et ascendens de ista in illa probatur ad Deum sursum ascendere. Tandem ad unum exemplum beatissimi Martini adducatur, quo hoc quod dicitur omni argumento certius habeatur. Nam ut in Vita ejus legitur, hic sibi cellam de lignis contextam, sicut seorsum ædificavit, ita in hac cum illo nobilissimo suorum monachorum discipulatu seorsum habitavit. Cæterum canonici, qui, ut ita dicam, sub Martino regularissimi exstiterent, in monasterio, id est in episcopali sede ex ejus præcepto habitavere. Unde si vita monastica canonica dignior non haberetur, minime dignius habitare cum monachis seorsum Martino videretur. Nam cum utriusque sibi ut oves pariter a Domino committerentur, videbatur ratio sui episcopatus postulare, ut in episcopali sede ut episcopus deberet habitare. Sed qui dignioris et sanctioris vitæ exstiterant, cum his habitare maluerat. Unde exemplum Martinus reliquerat, ut quicumque sanctius vellent vivere, ad monasticam vitam deberent confugere.

D. Quod si ratio nulla fuisset, hoc unicum exemplum beatissimi Martini suffecisset, quod illa vita cæteris dignior haberetur, in qua Martinus habitare dignaretur. Unde miror si justum videatur quod aliquis canonicorum digniori vitæ in magisterio præponatur, sicut audio quosdam regulares canonicos sanctimonialibus præesse, quod mihi videtur inconveniens nec necesse.

[CAP. XXI.] M. Si sanctimonialibus sub examine sanctioris Regulæ beati Benedicti vivere probantur, ut tu dicis inconveniens, nec necesse est, quod illis magistri inferioris Regulæ præponantur, præsertim cum numerosiores et sanctiores ejusdem Regulæ inveniantur, qui has regere dignius judicantur. Turpe est enim et periculosum pastorem ea docere quæ ipse in vita sua minime vult retinere. Tandem utrum secundum propriam informat eas, an secundum illarum sancti Benedicti Regulam?

D. Quid videtur secundum propriam quam tenent Regulam?

M. Si eas informat secundum Regulam suam, cum ipse professus sit aliam, incurrit illud evangelicum periculum quod dicitur: *Qui autem solverit unum de mandatis istis minimis et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cælorum (Matth. v, 19).* Unde res mira necesse est sequatur, **378** ut ambas Regulas observare constringatur. Unam cujus pro-

A fessor habetur, alteram cujus magister quam docere videtur. Quicumque enim alium vult docere, ipse id ipsum cogitur implere. Si autem eas secundum quam profitetur vult informare, eas nimirum cogit a propria exorbitare, ut cum aliam doceantur, et aliam profiteantur, neutram impleri videantur. Porro si utrasque eos vult docere, videtur ut idem periculum ita inconveniens incurrere.

[CAP. XXII.] D. Rationabiliter id videris contradicere. Nam et canones hoc constat prohibere. Unde digneris, rogo ostendere qua ex auctoritate monachi probentur vestimentum tale habere.

M. Sicut vitæ apostolorum probantur habere privilegium, ita sui vestimenti ex apostolorum vestimento sumpsit exordium; nam apostoli colobio utebantur, in quo Christum inconsutili tunica usum imitabantur. Porro quia Christus hac tunica utebatur, non nisi unica tunica quilibet apostolorum induebatur. Qua necessitate idem colobium cucullam dicebatur habere sine manicis, ne videretur aliquis superfluum possidere. Colobium ergo apostolorum recte imitatur cuculla monachorum. Porro manicis additis, dempta cuculla, idem colobium in dalmaticam est mutatum, ut honor sit ministrorum uti dalmatica, ut veste apostolorum. Dempta igitur cuculla, additis manicis, quasi dalmatica monachi insuper utantur tunica. Legitur autem a S. Bonifacio hujus vestimenti spiritalis interpretatio, quia vitam habere angelorum noscuntur, sex alæ seraphim in hoc vestimento exprimuntur; in capitis, duæ alæ quasi fides et spes, quibus quinque sensus capitis reguntur; in duabus manicis, duæ alæ dilectionis Dei et proximi, quibus ad cælum extolluntur. In cucullæ autem duabus partibus ante et retro quibus corpora eorum teguntur, timor et pœnitentia, quibus se ante oculos Dei tegunt, exprimuntur. Vile vestimentum mundi contemptum quod se ad pedes usque videtur continuare, significat eos in suo proposito usque in finem perseverare. Monachorum lata tonsura sumitur a Christi spinea corona, ut sicut cum eo debent habitare regni imperium, ita cum Christo crucis portent improperium.

D. O quam jucundum et quantæ gratiæ delectamentum hac sub spe latam coronam portare et vile vestimentum!

M. His igitur ita peractis reflecte oculum ad primam illam Ecclesiæ definitionem, quæ cum a te in quatuor membra divideretur, turbabaris quod ex trium inter se dissensione, quartum magno sub errore relinqueretur, indicans hoc populum esse, qui si vellet huic mundo renuntiare, ignoraret quo se deberet contrahere.

[CAP. XXIII.] D. Video utrumque et nimis incaute me Ecclesiam in quatuor membra divisisse, cum te constet duo membra sub uno posuisse, probans omnes clericos debere regulares esse, et quod consilium detur populo volenti huic mundo renuntiare, scilicet utrum ad clericos vel ad monachos se debeant contrahere.

M. Poterisne tandem omnibus sane consulere ne aliquibus videaris præjudicium facere?

D. Licet hoc de his quæ probata sunt possim facile, ne tamen discipulus videar tibi magistro præjudicium facere, malo te in hoc dando consilio extremam manum imponere.

M. Cum igitur constet Jesum toties in *Évangelio* clamare nullum posse ejus perfectum discipulum esse, nisi qui vult omnibus quæ possidet renuntiare, et sequens illum crucem portare, id autem probatum sit ratione et auctoritate, dignius et perfectius mo-

nachos qui suum student propositum, ut ipsos apostolos, consummare, potes sanum consilium dare omnibus volentibus huic mundo renuntiare, et ad perfectionem, ut veri Christi discipuli, pertingere, ut se debeant ad monasticam vitam contrahere. Sicut *alia est enim claritas solis, alia claritas lunæ; et stella differt a stella in claritate (I Cor. XII)*, ita alia est claritas monachi, alia est claritas canonici, alia claritas laici. Unde qui vivit ut bonus laicus facit bene, melius qui est canonicus, percipit qui est monachus.

(58) ROBERTI ABBATIS

EPISTOLA

Qua ratione monachorum ordo præcellit ordinem clericorum,

AD LIEZELINUM CANONICUM.

(Edidit D. MARTENE, *Anecd.*, t. I, p. 235 ex ms. Regii Montis.)

ROBERTUS, monachorum minimus, LIEZELINO, canonico professione et merito, carne et spiritu fratri dilectissimo, de spei certitudine lætari in his quæ dicta sunt nobis, quia in domum Domini ibimus.

Si jam, frater charissime, stantes sunt pedes tui in atriis Jerusalem; si, inquam, ut credo, spero et confido, cogitatus tui firmiter stant affixi in amplitudine cœlestis Jerusalem, ita ut possis dicere: *Nostra autem conversatio in cœlis est (Phil. III, 20)*, gaudeo et gratias ago, et hoc oro ut, dum illa Jerusalem ædificatur ut civitas, de vivis et electis lapidibus, merear quoque ego lapis non reprobus esse, sed in ea etiam tecum participatio fiat in idipsum, id est in essentiam stabilem, incommutabilem, sempiternam. Non enim separavit te a me gladius ille, quem venit Dominus mittere super terram, ut separaret hominem a patre suo, et filiam a matre, et nurum a socru; sed gratia Dei in eadem voluntate et eodem proposito dicimus: Curramus, curramus, quia in domum Domini ibimus. Quippe neutrum nostrum alterum revocare aut retardare nititur ab illa Jerusalem, quo ascenderunt tribus tribus Domini, videlicet omnes habentes testimonium Israel, id est fide et opere testificantes quod sint Israel et Deum videre digni. Imo gaudeo, et ob hoc absentiam tui corporalem levius fero, quia scio quod tu ascriptus in tribu nobili regulariter viventium canonicorum, tendis ire in domum Domini ad consistendum nomini Domini. Quin etiam vellem, ut si quem altio-rem esse ordinem concedis, ascen-

disses tu illum quoque gradu provectæ humilitatis. Vellem, inquam, sed non jam velle aut hortari audeo, et dicam quare prius obnixè postulatis, ut, admissa ratione, remota simultate, sic mea dicta accipias, ut charitatem illâsam intacta germanitas custodiat. Dixisti in quibusdam litteris tuis, quas cuidam fratrum nostrorum misisti, in quibus de Arnulfi apostasia quæstus es, majorem esse ordinem vestrum ordine monachorum, idque quosdam monachorum quoque attestari; quod utrum aliqui ex monachis attestati sint, ut dixisti, non valde curo. Nam etsi sunt monachorum aliqui, qui sæculum diligentes suum ordinem nec cognoscant, nec diligant, utpote sidera errantia vel cadentia, lima tamen stans in ordine suo, id est sancta Ecclesia, dicit: *Notum fac mihi, Domine, finem meum, ut sciam quid desit mihi (Psal. xxxvii, 5)*, subaudis ad ipsum finem, id est ad perfectionem. Qui ergo hujusmodi sunt, divinæ Scripturæ, sanctorum canonum subnixi auctoritate, his tribus causis adversus dicta tua repugnant.

Ordo videlicet monachorum vestro ordine altior est, quia monachorum ordini vestri ordinis nullus gradus deest, quia cum ecclesiasticis ordinibus quibus et nos et vos fungimur, consecrationem quoque propriam habet monachus: quæ auctoritate SS. Patrum et sacrorum canonum secundus baptismus est, et triduanæ morti Domini configuratus. Quia ergo non semel audivimus quosdam dicere ex vestris: Nos sumus primi, nos incedimus secundum ordinem sancti Petri, juxta sensus illorum qui diopuscule cui titulus: *Altercatio monachi et clerici supra*.

(58) Robertus hujus epistolæ scriptor alius mihi esse non videtur quam Rupertus abbas Tuitiensis, qui etiam alibi idem argumentum prosecutus est (in